

MSc Law and Economics

Διδρυματικό Πρόγραμμα
Μεταπτυχιακών Σπουδών
Δίκαιο και Οικονομικά

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΔΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

**«Η εξέλιξη των κόκκινων δανείων μετά το ξέσπασμα της
πανδημίας COVID-19»**

ΤΗΣ

ΑΘΗΝΑΣ-ΣΜΑΡΑΓΔΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΟΥ

Επιβλέπων Καθηγητής: Ευριπίδης Ρίζος

Φεβρουάριος, 2024

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
B. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΩΝ ΚΟΚΚΙΝΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΜΕΤΑ ΤΟ ΞΕΣΠΑΣΜΑ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ.....	5
1. Πρόγραμμα Ηρακλής.....	5
1.1. Γενικά.....	5
1.2. Τιτλοποίηση απαιτήσεων	6
1.2.1. Έννοια τιτλοποίησης.....	6
1.2.2. Πεδίο εφαρμογής Ν. 3156/2003.....	9
1.2.3. Νομική φύση της σύμβασης πώλησης και μεταβίβασης επιχειρηματικών απαιτήσεων.....	10
1.2.4. Σύμβασης διαχείρισης.....	13
1.2.5. Κριτική του θεσμού της τιτλοποίησης.....	15
1.3. Διαδικασία Σχεδίου Ηρακλής.....	16
1.4. Το ζήτημα των κρατικών ενισχύσεων.....	18
1.5. Αποτελέσματα του σχεδίου.....	20
1.6. Κριτική του σχεδίου.....	21
2. Νέος εξωδικαστικός μηχανισμός Ν. 4738/2020.....	23
2.1. Γενικά.....	23
2.2. Πεδίο εφαρμογής.....	24
2.3. Διαδικασία νέου εξωδικαστικού μηχανισμού.....	26
2.3.1. Η αίτηση.....	26
2.3.2. Αποτελέσματα υποβολής της αίτησης	26
2.3.3. Η σύμβαση.....	27
2.3.4. Σύμβαση με Δημόσιο και ΦΚΑ.....	29
2.3.5. Ολοκλήρωση διαδικασίας.....	31
2.4. Νόμος 5024/2023.....	33
2.5. Νέες τροποποιήσεις.....	33
2.6. Κριτική του μηχανισμού.....	34
Γ. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΣΕ ΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ.....	36
1. Γενικά.....	36

2. Νόμος 4354/2015.....	37
2.1. Σκοπός Νομοθετήματος.....	37
2.2. Βασικά χαρακτηριστικά του Ν. 4354/2015.....	37
3. Σύγκριση Ν.3156/2003 και 4354/2015.....	40
4. Κατ'εξαίρεση νομιμοποίηση.....	42
5. Η απόφαση ΑΠ 822/2022	44
6. Η απόφαση ΟΛΑΠ 1/2023.....	45
6.1. Η πλειοψηφία.....	45
6.2. Η μειοψηφία	47
6.3. Κριτική	48
Δ. Η ΕΠΟΧΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ.....	51
Ε. ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	53
ΣΤ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ.....	55

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

<u>Διάγραμμα 1:</u> Τα ελληνικά μη εξυπηρετούμενα δάνεια από Σεπτέμβριο 2008 έως Μάρτιο 2023.....	21
<u>Διάγραμμα 2:</u> Πλειστηριασμοί δημοσιευμένοι στην πλατφόρμα eauction.gr από 10.2017 έως 5.2023.....	52

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ορθή και υγιής λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος επιτυγχάνεται μέσω της χρηματοδότησης και της συνεχούς ροής χρημάτων προς επενδυτές ή καταναλωτές, για πάσης φύσεως σκοπούς, και τούμπαλιν, ήτοι μέσω της επιστροφής των πιστώσεων στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, ώστε να έχουν κεφαλαιακή επάρκεια για τη διοχέτευση εκ νέου της ρευστότητας στην αγορά. Μετά το ξέσπασμα της κρίσης του 2009 στη χώρα μας, αναδύθηκε το πρόβλημα των «κόκκινων δανείων¹», ήτοι των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ), όπου οι οφειλέτες δεν μπορούσαν να εκπληρώσουν τις δανειακές τους υποχρεώσεις προς τις τράπεζες, ελλείπει εσόδων και λόγω αύξησης των δαπανών. Ωστόσο, όλα αυτά τα έτη, γεννήθηκαν διάφοροι μηχανισμοί για την καταπολέμηση αυτού του, βαρύνουσας σημασίας, προβλήματος με άμεσο αντίκτυπο στην οικονομία της χώρας μας. Πλην όμως, παρά την πολυετή προσπάθεια για ανάκαμψη της οικονομίας και τον επιτυχή περιορισμό των κόκκινων δανείων, ξέσπασε, σε παγκόσμια κλίμακα μια νέα κρίση, η υγειονομική κρίση της πανδημίας του COVID- 19, γεγονός που διατάραξε τη νομισματική σταθερότητα, σε μια περίοδο που η οικονομία της χώρας είχε αρχίσει να ανακάμπτει, με αποτέλεσμα να παγώσει εκ νέου κάθε οικονομική ενέργεια για κάποιο, διόλου αμελητέο, χρονικό διάστημα. Μάλιστα, πριν προλάβουμε να αντιμετωπίσουμε τον νέο και πρωτοφανή, για τα σημερινά δεδομένα, εχθρό, ακολούθησε η ενεργειακή κρίση, λόγω του πολέμου στην Ουκρανία, επιφέροντας επίσης σημαντικές οικονομικές επιπτώσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, όπως τον πληθωρισμό και συνακόλουθα την αύξηση των επιτοκίων, την αύξηση των εξόδων διαβίωσης κλπ..

Ερευνητέο, λοιπόν, στην παρούσα εργασία είναι πως εξελίχθηκε η πορεία των κόκκινων δανείων από το ξέσπασμα της πανδημίας μέχρι και σήμερα, ποιες νομοθετικές και νομολογιακές αλλαγές σημειώθηκαν, ποιοι μηχανισμοί τεθήκαν σε ισχύ με σκοπό την καταπολέμησή τους, κάνοντας μια προσπάθεια προσέγγισης των βασικών σημείων τους. Κομβικά σημεία που συνετέλεσαν τον απεγκλωβισμό των κόκκινων δανείων από το χαρτοφυλάκιο των

---

¹ Τα δάνεια αυτά χαρακτηρίστηκαν ως κόκκινα, από τους δημοσιογράφους, λόγω ύπαρξης μεγάλου κινδύνου μη αποπληρωμής τους, *Ψυχομάνης*, Η προβληματική των κόκκινων δανείων, ΔΕΕ 11/2016, 1326.

τραπεζών, ήταν το σχέδιο «Ηρακλής» και ο νέος εξωδικαστικός μηχανισμός, ο οποίος, μάλιστα, βρήκε μεγάλη απήχηση, ιδίως τους τελευταίους μήνες, λόγω των τροποποιήσεων που υπέστη. Εντούτοις, το πιο ουσιώδες γεγονός που συντάραξε τον νομικό κόσμο, με άμεση επίδραση στο πρόβλημα των κόκκινων δανείων, ήταν ότι λύθηκε οριστικά, πλέον, το ζήτημα της νομιμοποίησης των εταιρειών διαχείρισης απαιτήσεων, γεγονός που ανέτρεψε πλήρως τα οικονομικά και νομικά δεδομένα.

Β. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΩΝ ΚΟΚΚΙΝΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΜΕΤΑ ΤΟ ΞΕΣΠΑΣΜΑ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ

1. Πρόγραμμα Ηρακλής

1.1. Γενικά

Το σημαντικό μέτρο που λήφθηκε τα τελευταία έτη με σκοπό την καταπολέμηση των κόκκινων δάνειων, είναι το πρόγραμμα «Ηρακλής». Πρόκειται για τον Ν. 4649/2019 που δημοσιεύθηκε στις 16.12.2019, ήτοι λίγο πριν το ξέσπασμα της πανδημίας, με τίτλο «Πρόγραμμα παροχής εγγύησης σε τιτλοποιήσεις πιστωτικών ιδρυμάτων». Η ελληνική έννομη τάξη υιοθέτησε το εν λόγω πρόγραμμα, επηρεαζόμενη από τη γειτονική της χώρα, την Ιταλία, προσαρμόζοντας, βέβαια, αυτό στα ελληνικά οικονομικά δεδομένα.² Το αντίστοιχο ιταλικό μοντέλο επιτέλεσε στο έπακρο τον στόχο του, επιφέροντας θετικά αποτελέσματα στην οικονομία της χώρας και στην καταπολέμηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων της. Βέβαια, η αλήθεια είναι, ότι δεν υπήρχε στην Ελλάδα εξίσου πρόσφορο έδαφος, όπως στην Ιταλία, καθότι η χώρα μας βρίσκεται σε πολύ χαμηλότερη επενδυτική βαθμίδα³, με αποτέλεσμα η εφαρμογή του να αποτελεί καινοτομία για την Ευρώπη και, κατά τη γνώμη μου, το γεγονός αυτό να καθιστά την επιτυχία του αμφίβολη.

---

² Βλ. αιτιολογική έκθεση του Ν. 4649/2019.

³ Εκείνη την περίοδο, η Ιταλία είχε αξιολογηθεί από τους οίκους αξιολόγησης, ως εξής: με BBB (S&P), Baa3 (Moody's), BBB- (Fitch), ενώ η Ελλάδα είχε αξιολογηθεί σε χαμηλότερη βαθμίδα, ήτοι BB- (S&P), B1 (Moody's), BB (Fitch), [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651351/IP_OL_BRI\(2020\)651351_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651351/IP_OL_BRI(2020)651351_EN.pdf) Σημειωτέον ότι κατόπιν πρόσφατης αξιολόγησης, η Ιταλία παρέμεινε στην ίδια επενδυτική βαθμίδα, και συγκεκριμένα αξιολογήθηκε από τους 4 οίκους ως εξής: BBB (S&P), Baa3 (Moody's), BBB (Fitch), BBB (DBRs), ενώ η Ελλάδα ανέβηκε επενδυτική βαθμίδα, ως ακολούθως: BBB- (S&P), Ba1 (Moody's), BBB- (Fitch) και BBB (DBRs), <https://www.worldgovernmentbonds.com/credit-rating/>

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου, απώτερος σκοπός του εν λόγω κυβερνητικού σχεδίου είναι η εξυγίανση του τραπεζικού συστήματος, μέσω της μείωσης των μη εξυπηρετούμενων δανείων και της εκκαθάρισής τους από το χαρτοφυλάκιο των τραπεζών, ώστε οι τράπεζες να αποκτήσουν ρευστότητα και να επιτελέσουν, με φερεγγυότητα, την κύρια λειτουργία τους, ήτοι τη χρηματοδότηση. Ο σκοπός αυτός, σύμφωνα με τον νόμο, επιτυγχάνεται με το εφόδιο της τιτλοποίησης απαιτήσεων, ήτοι με τη δημιουργία μιας δευτερογενούς αγοράς, ώστε να μην επιβαρύνονται οι Έλληνες φορολογούμενοι, χάριν της παροχής κρατικής εγγυήσεως, συνολικού, μάλιστα, ύψους 12 δισεκατομμυρίων, σε συγκεκριμένη κατηγορία ομολόγων. Μάλιστα, δεδομένου ότι εκείνη την περίοδο τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια στη χώρα μας, άγγιζαν το 44% των συνολικών δανείων, επιδιώχθηκε με την εκτέλεση του σχεδίου, να μειωθούν σε επίπεδα κάτω του 20% μέχρι τέλος του 2021.

1.2. Τιτλοποίηση απαιτήσεων

1.2.1. Έννοια τιτλοποίησης

Σκόπιμο είναι, προτού σκιαγραφήσουμε το εν λόγω μέτρο δημοσιονομικής πολιτικής και εκτιμήσουμε τα οφέλη και τους κινδύνους που ενδεχομένως ελλοχεύει, να εξηγήσουμε τι εστί τιτλοποίηση και πως αυτή διενεργείται. Σύμφωνα με το αρ. 2 του Νόμου 4649/2019, ως τιτλοποίηση απαιτήσεων νοείται *η μεταβίβαση απαιτήσεων, συμπεριλαμβανομένων απαιτήσεων σε προσωρινή ή οριστική καθυστέρηση ή ρύθμιση, από δάνεια ή πιστώσεις ή από συμβάσεις χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing) που έχουν χορηγηθεί από πιστωτικά ιδρύματα εξαιρουμένων των «εγγυημένων απαιτήσεων», σε συνδυασμό με την έκδοση και διάθεση ομολογιών, ο νόμος δε, παραπέμπει και στις διατάξεις του Ν. 3156/2003 όσον αφορά τη διαδικασία που ακολουθείται.*

Ειδικότερα, με τον νόμο 3156/2003, εισήχθη στην Ελλάδα για πρώτη φορά η τιτλοποίηση απαιτήσεων του ιδιωτικού τομέα, με απώτερο σκοπό, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου, την ανέλιξη και τον εκσυγχρονισμό των

ελληνικών επιχειρήσεων και της εθνικής οικονομίας κατ'επέκταση, μέσω της χρηματοδότησης.⁴

Σύμφωνα με το άρθρο 10 του νόμου 3156/2003, στις διατάξεις του οποίου παραπέμπει ρητά ο Ν. 4649/2019, ως τιτλοποίηση⁵ νοείται η μεταβίβαση επιχειρηματικών απαιτήσεων με αιτία την πώληση, η οποία πραγματοποιείται διά καταρτίσεως έγγραφης συμβάσεως, με την συνακόλουθη έκδοση ομολόγων, ονομαστικής αξίας τουλάχιστον 100.000 Ευρώ έκαστο, και διάθεση αυτών προς περιορισμένο επενδυτικό κοινό (μέχρι 150⁶). Πρόκειται, κατ'ουσίαν για μια διαδικασία ομαδοποίησης⁷ συνήθως ομοειδών στοιχείων, όπως απαιτήσεις από επιχειρηματικά, στεγαστικά, καταναλωτικά δάνεια, κ.λ.π.,⁸ στο καλούμενο «χρηματοφυλάκιο αναφοράς», το οποίο, ακολούθως, μεταβιβάζεται στις εταιρείες ειδικού σκοπού, οι οποίες με τη σειρά τους εκδίδουν ομόλογα και τα διαθέτουν προς τους επενδυτές⁹. Παράλληλα, οι μεταβιβαζόμενες απαιτήσεις υπόκεινται σε αξιολόγηση από αναγνωρισμένους

⁴ *Ψυχομάνης*, Τιτλοποίηση επιχειρηματικών απαιτήσεων, Ένας νέος, νομικά και οικονομικά προβληματικός θεσμός, ΔΕΕ 3/2004, 262, όπου μνημονεύεται ότι ο θεσμός αυτός εμφανίστηκε το πρώτον στις ΗΠΑ το 1980 ως τρόπος χρηματοδότησης πιστωτικών ιδίως ιδρυμάτων με βάση απαιτήσεις του από ενυπόθηκα στεγαστικά στάδια, βρίσκοντας ανάπτυξη έπειτα και στην Ευρώπη, περιλαμβάνοντας πάσης φύσεως απαιτήσεις. Ωστόσο, ο ίδιος επισημαίνει ότι, εν τέλει, αυτό το σχήμα της τιτλοποίησης αποτελεί την βασική πηγή για την χρηματοοικονομική κρίση που ξέσπασε στις ΗΠΑ το 2008, η οποία εξαπλώθηκε και στον υπόλοιπο κόσμο, με την ευρεία κυκλοφορία των εχόντων εκδοθεί «τοξικών ομολόγων», εξαιτίας της παγκοσμιοποίησης, *Ψυχομάνης*, Εμπορικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, 2018, αρ. 1296. Έτσι και ο Κουλορίδας, υποστηρίζει ότι οι τιτλοποιήσεις, λόγω κακής και αλόγιστης διαχείρισης του μηχανισμού αυτού, αποτέλεσαν την πηγή της διεθνούς οικονομικής κρίσης που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ και έφτασε μέχρι τη χώρα μας, *Κουλορίδας*, Η τιτλοποίηση απαιτήσεων ως μηχανισμός διαχείρισης και αναχρηματοδότησης επιχειρηματικών και στεγαστικών δανείων, ΔΕΕ8-9/2017,1021.

⁵ *Βενιέρης*, Τιτλοποίηση απαιτήσεων σύμφωνα με τον Ν. 3156/2003 υπό το πρίσμα και της διεθνούς πρακτικής, 2005, §2, 10, όπου επισημαίνει πως πρόκειται για την *stricto sensu* τιτλοποίηση, η οποία έχει επικρατήσει στη διεθνή πρακτική, και αυτό διότι η χρηματοδότηση περιορίζεται μόνο σε ένα είδος αξιογράφου, το ομολογιακό δάνειο, σε αντίθεση με την υπό ευρεία έννοια χρηματοδότηση.

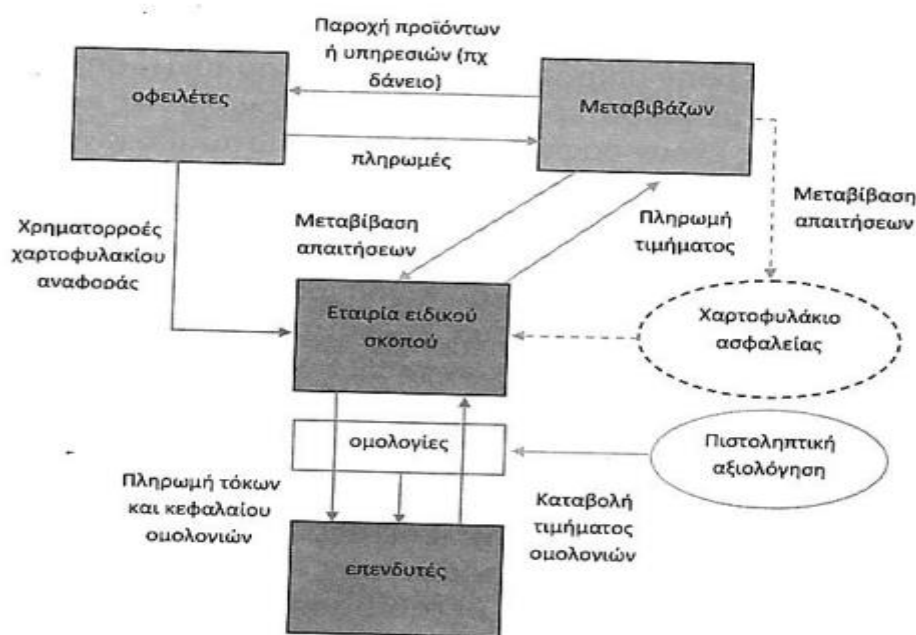
⁶ Ratio του εν λόγω περιορισμένου κύκλου επενδυτών, ήταν η προστασία των τελευταίων, λόγω του ότι ο νόμος αυτός εισήγαγε έναν νεωτεριστικό, για τα μέχρι τότε δεδομένα, θεσμό, χωρίς οι επενδυτές να διαθέτουν την ανάλογη εμπειρία και εξοικείωση, *Βενιέρης*, §4, 46.

⁷ Δικαιολογητικός λόγος της ομαδοποίησης είναι ότι, με αυτόν τον τρόπο, συγκεντρώνονται πολλές απαιτήσεις με μεγάλη αξία μαζί, με αποτέλεσμα, λόγω του ύψους και του μεγέθους αυτών, να περιορίζεται το κόστος της διαδικασίας και ο κίνδυνος που φέρει κάθε απαίτηση, κάνοντας τους τίτλους ελκυστικούς για τους επενδυτές, *Κουλουριάνος*, Ο θεσμός της τιτλοποίησης απαιτήσεων ως μορφή χρηματοδότησης των επιχειρήσεων σύμφωνα με το ν. 3156/2003, ΧρΙΔ ΣΤ/2006, 184.

⁸ Σύμφωνα με τον Ν, 3156/2003 και λόγω του σκοπού θέσπισής του που ήταν η χρηματοδότηση και η ανέλιξη των επιχειρήσεων, η τιτλοποίηση αφορούσε αποκλειστικά **απαιτήσεις από εξυπηρετούμενα δάνεια** που βρίσκονται στο ενεργητικό των πιστωτικών ιδρυμάτων, υφιστάμενες ή μελλοντικές, ώστε να είναι δυνατή η είσπραξή τους, *Κουλουριάνος*, 183. Πλην όμως, λόγω του ότι ο Ηρακλής πρόκειται για μέτρο καταπολέμησης των κόκκινων δανείων, εδώ έχουμε κυρίως **ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις** που βρίσκονται στο παθητικό των τραπεζικών ιδρυμάτων.

⁹ *Κουλορίδας*, 1019.

οίκους προκειμένου να καθοριστεί το ύψος του τιμήματος και τυχόν εξασφαλίσεις που θα παραχωρήσει η μεταβιβάζουσα τράπεζα. Κατά αυτόν τον τρόπο, επέρχεται οικονομικός και νομικός αποχωρισμός των απαιτήσεων από τον ισολογισμό της μεταβιβάζουσας εταιρείας, η οποία αποκτά άμεση ρευστότητα από το προϊόν διάθεσης των ομολόγων, καλύπτοντας, έτσι, το τίμημα της αγοράς¹⁰, ενώ οι αξιώσεις των επενδυτών έναντι της εταιρείας ειδικού σκοπού, ικανοποιούνται από το προϊόν αποπληρωμής των απαιτήσεων από τους οφειλέτες^{11 12}. Μάλιστα, παρέχεται και κάποιου είδους επιπλέον ασφάλεια όπως, π.χ. τραπεζική εγγυητική επιστολή, ώστε να περιοριστεί η πιθανότητα αδυναμίας πληρωμής και να αυξηθεί η πιστοληπτική αξιολόγηση των τίτλων¹³. Ο εν λόγω μηχανισμός αποτυπώνεται σχηματικά στην κάτωθι εικόνα¹⁴.

Για τη βέλτιστη κατανόηση αυτού του περίπλοκου μηχανισμού, ας χρησιμοποιήσουμε ένα παράδειγμα: Η τράπεζα Τ ομαδοποιεί απαιτήσεις της έναντι οφειλετών που απορρέουν από στεγαστικά δάνεια και τις μεταβιβάζει στην εταιρεία ειδικού σκοπού Χ. Η εταιρεία Χ τιτλοποιεί τις απαιτήσεις που

¹⁰ Κουλουριάνος, 184.

¹¹ Βενιέρης, §2,14.

¹² Η σχέση, ωστόσο, μεταξύ επενδυτή και οχήματος ειδικού σκοπού αποτελεί σχέση δανεισμού, όπου ο ομολογιούχος διατηρεί ενοχική αξίωση, ώστε κατά τη λήξη του ομόλογου να λάβει τα συμφωνηθέντα ποσά.

¹³ Κουλουριάνος, 183.

¹⁴ Κουλορίδας, 1019.

αγόρασε, ήτοι εκδίδει ομόλογο, το οποίο υπόκειται σε αξιολόγηση από τους οίκους Ο, ως προς την πιθανότητα αποπληρωμής του και στη συνέχεια τα διαθέτει στον επενδυτή Ε. Ο επενδυτής Ε καταβάλλει το τίμημα του ομολόγου στην εταιρεία Χ, με τη συμφωνία να επιστραφεί αυτό με τον συμφωνημένο τόκο κατά τη συμφωνημένη ημερομηνία λήξης της ομολογίας. Η εταιρεία Χ με τη σειρά της καταβάλλει το τίμημα που έλαβε από τον Ε προς την τράπεζα Τ, αποπληρώνοντας, έτσι, το τίμημα από την αγορά των απαιτήσεων. Παράλληλα, η εταιρεία Χ συνάπτει σύμβαση διαχείρισης με την εταιρεία Δ, η οποία αναλαμβάνει την υποχρέωση να εισπράξει τις απαιτήσεις που ενσωματώθηκαν στην ομολογία που αγόρασε ο επενδυτής Ε. Το προϊόν διάθεσης των απαιτήσεων καταβάλλεται στην εταιρεία Χ, η οποία το αποδίδει στον επενδυτή Χ κατά τη λήξη της ομολογίας.

1.2.2. Πεδίο εφαρμογής Ν. 3156/2003

Ως προς το υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής του νόμου, όπως ορίζεται στο άρθρο 10 παρ. 2 του νόμου, ο «**μεταβιβάζων**» πρέπει να είναι έμπορος (κατά το τυπικό ή ουσιαστικό σύστημα) με έδρα στην Ελλάδα ή στην αλλοδαπή εφόσον έχει εγκατάσταση στην Ελλάδα (π.χ. κάποιο υποκατάστημα), ενώ «**αποκτών**» δύναται να είναι νομικό πρόσωπο, αποκλειστικά υπό τη μορφή ανωνύμου εταιρείας, εφόσον εδρεύει στην Ελλάδα (αρ. 10 παρ. 3), καλούμενο και ως Όχημα Ειδικού Σκοπού, το οποίο έχει έναν και μοναδικό σκοπό, την απόκτηση των μεταβιβαζόμενων απαιτήσεων και την τιτλοποίησή τους, ήτοι αγοράζει τις απαιτήσεις, εκδίδει ομόλογα, τα οποία τα διαθέτει στους επενδυτές, με το αντίτιμο δε από τη διάθεση, εξοφλεί το τίμημα της πώλησης¹⁵. Πρόκειται για ένα ανεξάρτητο, νομικά και οικονομικά, όργανο από τη μεταβιβάζουσα εταιρεία, το οποίο έχει πρωταρχική θέση στη διαδικασία της τιτλοποίησης.¹⁶

Μάλιστα, οι εταιρείες αυτές έχουν τη δυνατότητα είτε να εισπράξουν οι ίδιες τις απαιτήσεις είτε, κατά το συνήθως συμβαίνον, να αναθέσουν την εξουσία διαχείρισης και εισπράξης σε κάποιον διαχειριστή (καλούμενος «**Servicer**»), ο οποίος μπορεί να είναι οποιοδήποτε πιστωτικό ή

¹⁵ Μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας έκδοσης ομολόγων και άντλησης κεφαλαίων, ο σκοπός της εταιρείας ειδικού σκοπού πληρούται και συνήθως αυτή διαλύεται, Βενιέρης, §2, 17.

¹⁶ Βενιέρης, §3, 33.

χρηματοδοτικό ίδρυμα που παρέχει υπηρεσίες στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο, ο μεταβιβάζων ή οποιοδήποτε τρίτος¹⁷. Δια συνάψεως ειδικής συμβάσεως μεταξύ της εταιρείας ειδικού σκοπού και του διαχειριστή, ο τελευταίος εξουσιοδοτείται να διεκδικήσει και να εισπράξει τις μεταβιβαζόμενες απαιτήσεις από τους οφειλότες. Η ανάθεση της διαχείρισης σε τρίτο, ανεξάρτητο από την εταιρεία ειδικού σκοπού, όργανο, εξάλλου, είναι απαραίτητη καθότι, έτσι, εξασφαλίζεται η αναγκαία αυτοτέλεια, νομική και οικονομική, της εταιρείας ειδικού σκοπού, όπως απαιτείται, γι' αυτό, άλλωστε, στο Σχέδιο Ηρακλής (αρ. 5 Ν. 4649/2019), η ανάθεση δεν είναι δυναμική, όπως στον Ν. 3156/2003, αλλά **υποχρεωτική**.

Ως προς το αντικειμενικό πεδίο, αντικείμενο της μεταβίβασης μπορεί να είναι κάθε απαίτηση έναντι τρίτου, υφιστάμενη, μελλοντική ή υπό αίρεση¹⁸, η οποία να μπορεί να προκαλέσει σταθερή και συνεχή ροή πληρωμών¹⁹. Ωστόσο, θα πρέπει να ερμηνευτεί ο όρος αυτός διασταλτικά, περιλαμβάνοντας κάθε απαίτηση και εν γένει κάθε περιουσιακό στοιχείο, ακόμη και άυλο, που δύναται να αποτελέσει αντικείμενο τιτλοποίησης, να προκαλέσει δηλαδή ρευστότητα, το οποίο μπορεί να απορρέει ενδεικτικά από δάνεια, στεγαστικά, καταναλωτικά, επιχειρηματικά, από αγορά κινητής ή ακίνητης περιουσίας, από παροχή υπηρεσιών, franchising κ.λ.π..²⁰

1.2.3. Νομική φύση της σύμβασης πώλησης και μεταβίβασης επιχειρηματικών απαιτήσεων

Η μεταβίβαση των απαιτήσεων, ως προελέχθη, πραγματοποιείται με την κατάρτιση έγγραφης σύμβασης, και ειδικότερα, όπως μνημονεύεται στον νόμο, επιτυγχάνεται, μέσω της σύναψης δύο συμβάσεων, μιας σύμβασης πώλησης και μιας σύμβασης εκχώρησης.

Η πώληση, η οποία ρυθμίζεται στα άρθρα 513 επ. του Αστικού Κώδικα αποτελεί μια ενοχική, υποσχετική και αμφοτεροβάρη σύμβαση, από την οποία

---

¹⁷ Ως τρίτος, σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ. 14 του Νόμου, δύναται να είναι είτε ο εγγυητής των απαιτήσεων ή αυτός που είχε εξουσία διαχείρισης και είσπραξης τους, σε χρόνο πρότερο της μεταβίβασης.

¹⁸ Στο μηχανισμό της τιτλοποίησης, μαζί με τις απαιτήσεις, μεταβιβάζονται πέρα από διαπλαστικά ή άλλα παρεπόμενα δικαιώματα που συνδέονται με αυτές (π.χ. βάρη), και δικαιώματα που δεν είναι παρεπόμενα, όπως η υπαναχώρηση ή η καταγγελία, σε αντίθεση με το αρ. 458 ΑΚ, *Κουλορίδας*, 1023.

¹⁹ *Κουλουριάνος*, 188.

²⁰ *Βενιέρης*, §13, 124-125.

πηγάζουν ενοχικές αξιώσεις για αμφότερα τα μέρη²¹, η οποία σύμβαση αποτελεί την αιτία για την σύναψη της συνακόλουθης σύμβασης εκχώρησης, ήτοι της εκποιητικής δικαιοπραξίας, με την οποία μεταβιβάζεται η κυριότητα και ο μεταβιβάζων αποξενώνεται πλήρως από το δικαίωμα²². Ειδικότερα, λόγω της ενοχικής της φύσης, ο μεταβιβάζων υπόσχεται να μεταβιβάσει την απαίτηση προς την αποκτώσα εταιρεία ειδικού σκοπού και η τελευταία υπόσχεται να καταβάλλει το συμφωνηθέν τίμημα. Ιδιαίτερης μνείας, πάντως, χρήζει το γεγονός ότι, ένεκα της φύσεως της τιτλοποίησης, το τίμημα καταβάλλεται σε ύστερο χρόνο, καθότι αυτό εξασφαλίζεται από το προϊόν της διάθεσης των ομολογιών στους επενδυτές.

Ακολούθως, όπως, άλλωστε, αναφέρεται ρητά στο αρ. 6 του Ν. 3156/2003, η μεταβίβαση ολοκληρώνεται μέσω συνάψεως της σύμβασης εκχώρησης, σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις του ΑΚ (άρθρα 455 επ.) στο μέτρο ωστόσο, που δεν αντιβαίνουν στις διατάξεις του εν λόγω νόμου. Ως εκχώρηση, σύμφωνα με τον Αστικό Κώδικα, νοείται μια σύμβαση, με την οποία ο δανειστής μεταβιβάζει σε κάποιον τρίτο απαίτηση που διατηρεί έναντι του οφειλέτη, χωρίς, όμως, τη συναίνεση του τελευταίου. Πρόκειται, λοιπόν, για μια εκποιητική δικαιοπραξία, ή άλλως δικαιοπραξία διάθεσης^{23 24}, καθότι δεν πρόκειται για ανάληψη ενοχικής υποχρέωσης, όπως συμβαίνει με την πώληση, αλλά για μεταβίβαση κυριότητας υπέρ του εκδοχέα²⁵, ενώ ταυτόχρονα αποτελεί και αναπαιώδη δικαιοπραξία, υπό την έννοια ότι το κύρος

---

²¹ Μαγγιάδης στον ΑΚ Γεωργιάδη - Σταθόπουλου, εισαγωγικές παρατηρήσεις αρ. 513-573, αρ. 1.

²² Ο λόγος που επιλέγεται η σύμβαση της πώλησης ως αιτία για τη μεταβίβαση των απαιτήσεων είναι για να αποξενωθεί πλήρως η μεταβιβάζουσα από τις απαιτήσεις, οικονομικά και νομικά, Κουλουριάνος, 188.

²³ Καράκωστας στον ΑΚ Καρακώστα, 455, αρ. 1599.10, Κρητικός, στον ΑΚ Γεωργιάδη - Σταθόπουλου, 455, αρ. 2. Ειδικότερα, λόγω της φύσης της ως εκποιητικής δικαιοπραξίας, προκειμένου να είναι έγκυρη η μεταβίβαση κυριότητας, θα πρέπει ο μεταβιβάζων να έχει εξουσία διάθεσης, ήτοι να είναι δικαιούχος ή ο νόμος να του δίδει αυτήν την εξουσία, όπως ισχύει στην περίπτωση του αρ.1937 παρ. 2 ΑΚ, δεδομένου, μάλιστα, πως στην εκχώρηση δεν είναι εφαρμοστέα η διάταξη του αρ. 1036 ΑΚ, που αφορά την καλόπιστη κτήση κινητού πράγματος από μη κύριο, Γεωργιάδης στον Γεωργιάδη ΣΕΑΚ Ι, 455 αρ, 13.

²⁴ Βέβαια παρ' ότι πρόκειται για εκποιητική σύμβαση, γεννώνται και ενοχικές υποχρεώσεις από αυτήν, όπως η υποχρέωση παράδοσης εγγράφων και παροχής πληροφοριών (αρ. 456 ΑΚ), ταυτόχρονα δε, ισχύουν και οι γενικές διατάξεις των αρ. 288 και 300 ΑΚ περί υποχρέωσης καλής πίστης, ήτοι ο εκχωρητής υποχρεούται να μην προβεί, μετά τη μεταβίβαση, σε ενέργειες με στόχο να θέσει εμπόδια στην ικανοποίηση της απαίτησης από τον εκδοχέα, Κρητικός, στον ΑΚ Γεωργιάδη - Σταθόπουλου, 455, αρ. 4, Καράκωστας, στον ΑΚ Καρακώστα, 455, αρ. 1599.12.

²⁵ Εφαθ 976/2003 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

της δεν εξαρτάται από το κύρος της προϋφιστάμενης αιτίας²⁶, εν προκειμένω της πώλησης. Με την εκχώρηση, δηλαδή, δεν αλλάζει η φύση της απαίτησης αλλά μεταβάλλεται ο φορέας της, όπου ο αποκτών καθίσταται ειδικός διάδοχος και υπεισέρχεται στα δικαιώματα του προηγούμενου δανειστή.

Ωστόσο, παρ' ότι η κοινή εκχώρηση του Αστικού Δικαίου είναι άτυπη²⁷, ο νόμος 3156/2003 απαιτεί έγγραφο τύπο (αρ. 10 παρ.14), γεγονός, βέβαια, που δικαιολογείται από τη φύση της τιτλοποίησης, καθότι προάγεται, έτσι, η ασφάλεια και η φερεγγυότητα προς του επενδυτές.²⁸

Η σύναψη της σύμβασης εκχώρησης δεν επαρκεί για την επέλευση των αποτελεσμάτων της, αλλά απαιτείται η **αναγγελία** αυτής, ήτοι η γνωστοποίηση της μεταβίβασης στον οφειλέτη, όπως προβλέπεται στο αρ. 460 ΑΚ και στο αρ. 10 παρ. 9 Ν. 3156/2003. Η αναγγελία σηματοδοτεί τη μεταβίβαση της απαίτησης²⁹ από το πιστωτικό ίδρυμα στην εταιρεία Ειδικού σκοπού, η οποία καθίσταται ειδική διάδοχος, αποκόπτοντας έτσι κάθε δεσμό του εκχωρητή με την απαίτηση.³⁰

Ιδιαίτερο προβληματισμό στον νομικό κόσμο, και στη θεωρία και τη νομολογία, έχει αποτελέσει η νομική φύση της αναγγελίας. Κατά μία άποψη, την οποία και ασπάζομαι, η αναγγελία έχει τη μορφή *οιονεί δικαιοπραξίας και ειδικότερα ανακοίνωσης παράστασης* με άμεση επέλευση των αποτελεσμάτων της εκχώρησης εκ του νόμου, ανεξάρτητα από τη βούληση του οφειλέτη³¹, ήτοι πρόκειται για μια μονομερή, άτυπη και απευθυντέα προς τον οφειλέτη

---

²⁶ *Καράκωστας* στον ΑΚ Καρακώστα, 455, αρ. 1599.10-1599.12, *Κρητικός* στον ΑΚ Γεωργιάδη - Σταθόπουλου, 455 αρ. 3, *Βενιέρης*, §15, 171, ΕφΑθ 976/2003, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 826/2001 ΕΛΛΔνη 2022, 731.

²⁷ Πρόκειται για άτυπη δικαιοπραξία, ακόμη και αν η σύμβαση που αποτελεί την αίτια της εκχώρησης είναι τυπική, *Γερμανός* σε ΑΚ Λεοντή Ι, 455 αρ.5, ΕφΑθ 976/2003 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ωστόσο, όπως επισημαίνει ο *Καράκωστας*, έχει υποστηριχθεί και η αντίθετη εκδοχή, ήτοι ότι ο τύπος της σύμβασης εκχώρησης εξαρτάται από τον τύπο της υπερκείμενης αιτίας, στον ΑΚ Καρακώστα, 455, αρ. 1599.13.

²⁸ *Βενιέρης*, §15, 169-170.

²⁹ Η αναγγελία αποτελεί όρου του ενεργού και όχι συστατική προϋπόθεση της εκχώρησης, *Βενιέρης*, §15, 173, *Γεωργιάδης* σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ Ι, 466 αρ. 5, *Ρούσσης*, Το ειδικό δίκαιο της εκχώρησης απαιτήσεων, ΧρΙΔ ΙΣΤ/2016, 569). Εξάλλου, το αρ. 461 ΑΚ περί ελευθέρωσης του οφειλέτη λόγω καταβολής της απαίτησης πριν την αναγγελία, συνηγορεί υπέρ αυτής της άποψης, ειδάλλως η διάταξη θα ήταν άνευ αντικειμένου, αφού θα θεωρούταν δεδομένο το περιεχόμενό της, *Βενιέρης*, §15, 173-174. Αντίθετα ο *Κουλουριάνος*, 189, θεωρεί ότι η αναγγελία αποτελεί προϋπόθεση συστατική του κύρους της εκχώρησης.

³⁰ *Καράκωστας* στον ΑΚ Καρακώστα, 460 αρ. 1625.

³¹ *Καράκωστας* στον ΑΚ Καρακώστα, 460 αρ. 1622-1623, *Κρητικός* στον ΑΚ Γεωργιάδη - Σταθόπουλου, 460, αρ, 14.

δήλωση. Περαιτέρω, έχει υποστηριχθεί πληθώρα άλλων απόψεων, είτε ότι αποτελεί μονομερή δικαιοπραξία ή μονομερή δήλωση χωρίς περιεχόμενο βουλήσεως, ή άλλως δήλωση βουλήσεως.³²

Μια ακόμη ειδοποιός διαφορά μεταξύ του ΑΚ και του Ν. 3156/2003 είναι ο τύπος και ο τρόπος της αναγγελίας. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 3 Ν. 3156/2003 απαιτείται η καταχώρηση περίληψης της σύμβασης σε δημόσιο βιβλίο, ήτοι στο ενεχυροφυλακείο της έδρας του μεταβιβάζοντος, προς το σκοπό της προστασίας των ομολογιούχων και κάθε τρίτου, η δημοσίευση δε αυτή επέχει θέση αναγγελίας προς τον οφειλέτη και σηματοδοτεί και την επέλευση των αποτελεσμάτων της μεταβίβασης. Ratio της διάταξης είναι η επίτευξη της αναγκαίας δημοσιότητας και διαφάνειας, ώστε να προάγεται στο μέγιστο η προστασία των επενδυτών και των καλόπιστων τρίτων, και όχι τόσο των οφειλετών.³³ Αντίθετα, η κοινή εκχώρηση δεν υπόκειται σε πανηγυρικό τύπο, ήτοι δύναται να είναι ρητή, σιωπηρή³⁴, γραπτή ή προφορική, αν και είθισται να πραγματοποιείται η επίδοση δια δικαστικού επιμελητή, για λόγους κυρίως απόδειξης, αλλά το κυριότερο είναι ότι, σε αντίθεση με τον Ν. 3156/2003, γνωστοποιείται στον οφειλέτη προσωπικά, ως ο άμεσα εμπλεκόμενος, γεγονός που συμβάλλει στην προστασία του.³⁵

Τέλος, μια ακόμη ιδιαιτερότητα που παρατηρείται μεταξύ των δύο νομοθετημάτων είναι ότι, στην ειδική αυτή μορφή εκχώρησης, όπως ορίζεται στο αρ. 10 παρ. 8 α' του Ν. 3156/2003, συμφωνίες περί ανεκχωρήτου της απαιτήσεως που τυχόν έχουν λάβει χώρα μεταξύ οφειλέτη της απαίτησης και μεταβιβάζοντος, καθίστανται κατ' ουσίαν άνευ ισχύος στο θεσμό της τιτλοποίησης, καθιστώντας, δηλαδή το αρ. 466 ΑΚ μη εφαρμοστέο.

1.2.4. Σύμβασης διαχείρισης

Καίριο στάδιο της διαδικασίας της τιτλοποίησης αποτελεί η είσπραξη των απαιτήσεων των οφειλετών, ώστε το προϊόν τους να αποδοθεί, κατά τη λήξη

---

³² Όπως περιγράφει αναλυτικά ο *Κρητικός* στον ΑΚ Γεωργιάδη -Σταθόπουλου, 460, αρ. 14.

³³ *Βενιέρης*, §15, 175.

³⁴ Εφαθ 976/2003 ΤΝ ΝΟΜΟΣ, όπου αναφέρεται ότι η αναγγελία μπορεί να είναι ακόμη και σιωπηρή, ήτοι να επιτυγχάνεται μέσω κοινοποίησης δικογράφου αγωγής, με αντικείμενο την ικανοποίηση της απαίτησης.

³⁵ *Καράκωστας* στον ΑΚ Καρακώστας, 460 αρ. 1624, *Κρητικός* στον ΑΚ Γεωργιάδη -Σταθόπουλου, 460, αρ, 15.

των ομολογιών, στους επενδυτές. Κατά τη συνήθη πρακτική, πρωταγωνίστριες σε αυτό το στάδιο είναι οι εταιρείες διαχείρισης. Ως προελέχθη, οι εταιρείες ειδικού σκοπού, οι οποίες έχουν αποκτήσει τις απαιτήσεις με τον ως άνω τρόπο, έχουν αποκλειστικό σκοπό την τιτλοποίηση των απαιτήσεων και την έκδοση τίτλων. Εξ αυτού του λόγου, αναθέτουν το έργο της είσπραξης των απαιτήσεων σε συγκεκριμένες εταιρείες, ως μια λύση πιο οικονομικά συμφέρουσα, ειδάλως θα έπρεπε να στελεχώσουν τις εγκαταστάσεις με προσωπικό με ειδικές γνώσεις επί του αντικειμένου, με μηχανολογικούς εξοπλισμούς, βάσεις δεδομένων και διάφορους άλλους αναγκαίους μηχανισμούς.³⁶ Έτσι, οι εταιρείες ειδικού σκοπού συνάπτουν συμβάσεις διαχείρισης με τους Servicers, οι οποίες, σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ. 14 και 16 Ν. 3156/2003, πρέπει να είναι έγγραφες και να δημοσιευτούν στο δημόσιο βιβλίο του Ν. 2844/2000 της έδρας του μεταβιβάζοντος, οι οποίες συμβάσεις περιέχουν εξουσιοδότηση προς είσπραξη των απαιτήσεων³⁷. Δεν πρέπει, λοιπόν, η εν λόγω εξουσιοδότηση, να συγχέεται εννοιολογικά με την εκχώρηση ή κάποια άλλη μορφή αυτής, όπως την καταπιστευτική εκχώρηση³⁸, καθώς δεν πρόκειται για μεταβίβαση απαίτησης αλλά μόνο για εξουσιοδότηση προς είσπραξη αυτής.³⁹

Ο διαχειριστής λειτουργεί, δηλαδή, ως πληρεξούσιος της εταιρείας ειδικού σκοπού, ήτοι δρα στο όνομα και για λογαριασμό της, εφαρμοζομένων σχετικά των οικείων διατάξεων περί εντολής και αντιπροσώπευσης των άρθρα 713 επ. και 211 επ. ΑΚ.⁴⁰ ⁴¹ Μείζονος σημασίας, λοιπόν, είναι ότι η εταιρεία ειδικού σκοπού δεν χάνει την ιδιότητά της ως φορέας των απαιτήσεων, απλώς μεταβιβάζει το δικαίωμα είσπραξής τους. Οι διαχειριστές, λοιπόν, έναντι αμοιβής, είναι αρμόδιοι να εισπράξουν τις απαιτήσεις από τους οφειλέτες,

---

³⁶ Βενιέρης, §20, 256.

³⁷ Χριστοπούλου, Η νομιμοποίηση, ως διαδικαστική προϋπόθεση της δίκης και η δικαιοπρακτική θεμελίωσή της, ΕφΑΔ 6/2011, 630, όπου αναφέρει πως η εξουσιοδότηση προς είσπραξη αποτελεί μονομερή, απευθυντέα και αναιτιώδη δικαιοπραξία, όπου ο εξουσιοδοτών δίδει την εξουσιοδότηση στον εξουσιοδοτούμενο να εισπράξει την απαίτηση στο δικό του όνομα.

³⁸ Η καταπιστευτική εκχώρηση, εξάλλου, απαγορεύεται ρητά σύμφωνα με την παρ. 11 αρ. 10 Ν. 3156/2003.

³⁹ Κρητικός στον ΑΚ Γεωργιάδη -Σταθόπουλου, 455 αρ 76, Γεωργιάδης στον Γεωργιάδη ΣΕΑΚ Ι, 455, αρ.9, ο οποίος αναφέρει ότι η εξουσιοδότηση προς είσπραξη πηγάζει από τα άρθρα 236 και 239 ΑΚ.

⁴⁰ ΜονΕφΘες 494/2022, ΕλλΔνη 3/2022, σελ 798.

⁴¹ Βενιέρης, §23, 267, όπου επισημαίνει πως η σύμβαση διαχείρισης αποτελεί και γνήσια σύμβαση υπέρ τρίτου, καθότι οι εταιρείες αυτές εισπράττουν το τίμημα και το αποδίδουν στους επενδυτές.

προβαίνοντας σε κάθε ενέργεια προς εκπλήρωση αυτού του σκοπού, όπως σε συνεχείς οχλήσεις, σε τήρηση βιβλίων κ.λ.π..⁴²

1.2.5. Κριτική του θεσμού της τιτλοποίησης

Η διεθνής οικονομική κρίση που ξέσπασε το 2008, φέρεται να ήταν απόρροια της αλόγιστης χρήσης του μηχανισμού της τιτλοποίησης που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ και έπληξε καταλυτικά την οικονομία της χώρας μας, η οποία δεν μπορούσε να διαθέσει τις ομολογίες στους επενδυτές και αναζητούσε χρηματοδότηση στο ευρωσύστημα. Το εργαλείο αυτό θεσμοθετήθηκε το πρώτον ως ένα μέσο άμεσης χρηματοδότησης, σε μια περίοδο που υπήρχε ρευστότητα, με στόχο την επιπλέον αύξηση της κεφαλαιακής επάρκειας, πλην όμως απεδείχθη αδυναμία ορθής και επιμελούς εφαρμογής του, καθότι, από ένα σημείο και έπειτα, κάθε κεφάλαιο που απελευθερωνόταν, τιτλοποιούταν, με αποτέλεσμα να υφίστανται μόνο τίτλοι χρέους και όχι ρευστότητα⁴³. Ωστόσο, η τιτλοποίηση του Ν. 4649/2019 που ερευνάται στην παρούσα εργασία, θεσμοθετήθηκε ακριβώς για να επιλύσει το βασικό πρόβλημα που δημιούργησε η ανεξέλεγκτη διεθνής τιτλοποίηση, ήτοι την απουσία ρευστότητας στα χαρτοφυλάκια τραπεζών και την ανάγκη άμεσης χρηματοδότησης από άλλη πηγή.

Ωστόσο, εύλογα, από τα προδιαλαμβανόμενα συμπεραίνουμε, πως ο ελληνικός νόμος περί τιτλοποίησης, πάσχει σε διάφορα σημεία. Ειδικότερα, ναι μεν παραπέμπει στις διατάξεις περί εκχώρησης, πλην όμως εισάγει σημαντικές καινοτομίες που, εν μέρει, δικαιολογούνται από τη φύση της τιτλοποίησης, στα πλαίσια προστασίας των καλόπιστων τρίτων και των επενδυτών, πλην όμως έρχονται σε πλήρη αντίθεση με τις επιταγές του Αστικού Κώδικα και έχουν άμεσο και αρνητικό αντίκτυπο στο προστατευτικό πλέγμα διατάξεων που αφορούν τον οφειλέτη.

Συγκεκριμένα, η έλλειψη αναγγελίας υπό τους όρους και προϋποθέσεις του Αστικού Κώδικα, η αδιαφορία για την τυχόν ύπαρξη συμφωνίας περί ανεκχωρήτου, καθιστούν τον οφειλέτη έρμαιο των τραπεζών και των ειδικών διαδόχων αυτών, αφού γεννάται η υποχρέωση του οφειλέτη να ελέγχει

---

⁴² Βενιέρης, §24, 268-269.

⁴³ Κουλορίδας, 1021.

διαρκώς τα δημόσια βιβλία, ώστε να γνωρίζει ποιος διαχειρίζεται τα δάνειά του, ενώ αναδύονται και άλλοι σημαντικοί κίνδυνοι, όπως η παραβίαση του επαγγελματικού απορρήτου, αφού η μεταβιβάζουσα είναι τράπεζα, και η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων από τρίτους, χωρίς την ενημέρωση και συναίνεση του υποκειμένου.^{44 45}

Ωστόσο, το πρόβλημα είναι πολυδιάστατο και πηγάζει κυρίως από το γεγονός ότι ο θεσμός αυτός είναι ξενόφερτος, έχοντας δημιουργηθεί, σύμφωνα με τα αμερικάνικα πρότυπα, και αποσκοπώντας, όπως ρητά μνημονεύεται στην αιτιολογική έκθεση, στον εκσυγχρονισμό και την εξέλιξη των ελληνικών επιχειρήσεων, σε μια περίοδο που υπήρχε οικονομική άνθιση στη χώρα μας. Πλην όμως, ο νομοθέτης εισήγαγε στο Ελληνικό Δίκαιο αυτόν τον πρωτοποριακό, για τα τότε δεδομένα της χώρας μας, οικονομικό θεσμό, δίχως να αναλογιστεί εκ προοιμίου τα νομικά, εμπορικά και οικονομικά προβλήματα που μπορεί να διοχετεύσει, καθότι, όπως αναλύσαμε, καταστρατηγούνται ευθέως δικαιώματα και θεμελιώδεις διατάξεις του Δικαίου μας, παραγκωνίζοντας τα δικαιώματα των οφειλετών και εξυπηρετώντας πλήρως τα συμφέροντα των τραπεζών.

1.3. Διαδικασία του σχεδίου

Σε άμεση συνάρτηση από τα ως άνω, τα πιστωτικά ιδρύματα πωλούν και εκχωρούν τα κόκκινα δάνεια που έχουν εγκλωβιστεί στο χαρτοφυλάκιό τους, προς την εταιρεία ειδικού σκοπού (SPVs), και καθ'αυτόν τον τρόπο αποξενώνονται πλήρως από αυτά⁴⁶. Τα οχήματα ειδικού σκοπού, λοιπόν, ως εκδοχείς, προχωρούν στο επόμενο στάδιο της διαδικασίας, ήτοι εκδίδουν ομολογιακά δάνεια προς διάθεση στους επενδυτές. Εν προκειμένω, οι ομολογίες υπόκειται σε πιστοληπτική αξιολόγηση^{47 48} από οίκους αξιολόγησης

---

⁴⁴ Ψυχομάνης, Τιτλοποίηση επιχειρηματικών απαιτήσεων, 264.

⁴⁵ Το αντίστοιχο πρόβλημα αναδύεται και επί μεταβίβασης απαιτήσεων κατά τις διατάξεις του Ν. 4354/2015, που, όπως αναφέρει ο Γεωργιάδης, στην περίπτωση αυτή συγκρούονται συνταγματικά δικαιώματα, και συγκεκριμένα η οικονομική ελευθερία της τράπεζας και το δικαίωμα περιουσιακής φύσης του εκδοχέα με το δικαίωμα πληροφοριακού αυτοκαθορισμού του οφειλέτη ως έκφραση της προσωπικότητάς του, Γεωργιάδης, Η μεταβίβαση των κόκκινων δανείων από τις τράπεζες και η προστασία των προσωπικών δεδομένων του δανειολήπτη, Χρ/Δ ΙΗ/2018, 3.

⁴⁶ Γερμανός σε ΑΚ Λεοντή Ι, 455 αρ. 10.

⁴⁷ Σύμφωνα με την παρ. 1 αρ. 11 του οικείου Νόμου, απαιτείται τουλάχιστον αξιολόγηση BB+, Ba1, BB+, BB (high).

και κατατάσσονται από αυτούς σε κατηγορίες, ήτοι σε υψηλής (senior) και χαμηλής (junior) εξοφλητικής προτεραιότητας, προαιρετικά και σε μεσαίας (mezzanine)^{49 50}. Το Ελληνικό Δημόσιο, ωστόσο, παρέχει εγγύηση μόνο για την πρώτη κατηγορία ομολογιών με υψηλή εξοφλητική προτεραιότητα, όμως προτού ενεργοποιηθεί η εγγύηση θα πρέπει να έχει πωληθεί στους επενδυτές το 50% +1 των ομολογιών με χαμηλή προτεραιότητα. Το Ελληνικό Δημόσιο, έναντι της ασφάλειας που προσφέρει, λαμβάνει προμήθεια, η οποία υπολογίζεται με τους όρους της αγοράς και η οποία καταβάλλεται αφ' ης στιγμής ενεργοποιηθεί η εγγύηση και σε όλη τη διάρκειά της, *υπολογιζόμενη επί του εκάστοτε ανεξόφλητου υπολοίπου ομολογιών υψηλής εξοφλητικής προτεραιότητας* (αρ. 7 Ν. 4649/2019).

Διευκρινιστικά, προκειμένου να δοθεί η εγγύηση θα πρέπει σωρευτικά να συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις⁵¹, α) οι ομολογίες υψηλής εξοφλητικής προτεραιότητας να έχουν αξιολογηθεί από τους οικείους οίκους στις απαιτούμενες βαθμίδες, ούτως ώστε να διασφαλίζεται η ποιότητα των ομολογιών και να περιορίζεται ο κίνδυνος κατάπτωσης της εγγύησης του Ελληνικού Δημοσίου, β) να πωληθεί το 50% τουλάχιστον των λοιπών ομολογιών εξοφλητικής προτεραιότητας και γ) η διαχείριση να έχει ανατεθεί σε ανεξάρτητο διαχειριστή⁵² το λεγόμενο «Servicer», ο οποίος επωμίζεται με την υποχρέωση της είσπραξης των τιτλοποιημένων απαιτήσεων, τα έσοδα δε που προκύπτουν από την είσπραξη αποδίδονται στα οχήματα ειδικού σκοπού, από τα οποία καταβάλλεται η προμήθεια στο Δημόσιου καθώς και τα τοκομερίδια και τα κεφάλαια των ομολογιών κατά τη λήξη τους.

---

⁴⁸ Πρόκειται για αξιολόγηση της φερεγγυότητας των απαιτήσεων και όχι της μεταβιβάζουσας εταιρείας, *Κουλορίδας*, 1019.

⁴⁹ *Βενιέρης*, §35,364 όπου επισημαίνει πως οι οίκοι αυτοί αξιολογούν τις ομολογίες και τις βαθμολογούν ανάλογα με τη φερεγγυότητα και τη δυνατότητα αποπληρωμής, ώστε ο επενδυτής να έχει μια ολοκληρωμένη εικόνα και να προβεί στην καταλληλότερη, για αυτόν, αγορά.

⁵⁰ Οι ομολογίες με υψηλή εξοφλητική προτεραιότητα παρουσιάζουν μεγαλύτερη, έως και εξασφαλισμένη, πιθανότητα αποπληρωμής, για αυτό, λόγω του χαμηλότερου πιστωτικού κινδύνου, εκδίδονται με μικρότερο επιτόκιο. Αντίθετα δε, οι ομολογίες κατώτερης βαθμίδας αξιολόγησης, λόγω μεγαλύτερου πιστωτικού κινδύνου, εκδίδονται με μεγαλύτερο επιτόκιο, *Κουλορίδας*, 1020.

⁵¹ Βλ. αιτιολογική έκθεση επί του άρθρου 10 Ν. 4649/2019.

⁵² Ratio της υποχρέωσης ανάθεσης της διαχείρισης σε ανεξάρτητο διαχειριστή είναι η διασφάλιση της αποδοτικότητας του συστήματος, ώστε η διαχείριση να διενεργείται από έμπειρους και αποτελεσματικούς επαγγελματίες, με αυξημένες πιθανότητες ανάκτησης των απαιτήσεων και μείωσης κάθε κινδύνου αποτυχίας, βλ. αιτιολογική έκθεση επί του αρ. 5 Ν. 4649/2019.

1.4. Το ζήτημα των κρατικών ενισχύσεων

Το σχέδιο Ηρακλής, όπως άλλωστε ισχύει και για κάθε άλλο μέτρο που φέρει κρατική συμμετοχή, έπρεπε εκ προοιμίου να ελεγχθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, υπό το φως του αρ. 107 ΣΛΕΕ, περί της συμβατότητας η μη στους Ευρωπαϊκούς Κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις.

Ειδικότερα στην παρ. 1 του αρ. 107 ΣΛΕΕ, ορίζονται τα εξής: «*Ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη μέλη ή με κρατικούς πόρους και που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό διά της ευνοϊκής μεταχείρισης ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής είναι ασυμβίβαστες με την εσωτερική αγορά, κατά το μέτρο που επηρεάζουν τις μεταξύ κρατών μελών συναλλαγές, εκτός αν οι Συνθήκες ορίζουν αλλιώς*». Όπως παρατηρούμε στην εν λόγω παράγραφο, θεσπίστηκε η αρχή του ασυμβιβάστου των κρατικών ενισχύσεων, εφόσον συντρέχουν σωρευτικά τέσσερις προϋποθέσεις, ήτοι α) πηγή της ενίσχυσης να είναι οι κρατικοί πόροι, β) μέσω της χρηματοδότησης να δημιουργείται οικονομικό πλεονέκτημα, γ) φορέας του δικαιώματος να είναι επιχείρηση που ασκεί οικονομική δραστηριότητα, και δ) εκ των ως άνω, να προκαλείται στρέβλωση του ανταγωνισμού. Βέβαια, οι εν λόγω προϋποθέσεις θα πρέπει να υπόκεινται σε διασταλτική ερμηνεία και η κάθε περίπτωση να κρίνεται *in concreto*.⁵³

Η Επιτροπή, λοιπόν, ούσα επιφορτισμένη με την αρμοδιότητα του ελέγχου κατά πόσον κάποιο μέτρο εμπίπτει στις απαγορευτικές διατάξεις περί κρατικών ενισχύσεων, ώστε να διασφαλίζεται, καθ'αυτόν τον τρόπο, ο υγιής ανταγωνισμός και η ισότητα των όρων της αγοράς, εφόσον διαπιστώσει πως κάποιο κρατικό μέτρο συγκεντρώνει αυτές τις προϋποθέσεις, τότε υποχρεούται να μην το εγκρίνει.

Στο σημείο αυτό εύλογα αναδύεται το εξής ερώτημα: Ποια είναι η λεπτή γραμμή, ώστε να θεωρηθεί μια κρατική ενίσχυση και δη υπό τη μορφή της κρατικής εγγυήσεως, ως συμβατή ή όχι;

Ως προελέχθη, το κράτος παρέχει ασφάλεια, μέσω των εγγυήσεων, για την περίπτωση μη αποπληρωμής των ομολόγων, για την ανάληψη, ωστόσο,

---

⁵³ Σγουρίδου στον Σκουρή, Ερμηνεία των Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα 87, αρ. 7.

αυτού του κινδύνου, θα πρέπει να λαμβάνει ως αντίτιμο την καλούμενη προμήθεια εγγύησης, ανεξαρτήτως της κατάπτωσης ή μη της εγγυήσεως, ειδάλλως είναι πασιδηλό πως νοθεύεται ο ανταγωνισμός, γιατί παραχωρούνται πλεονεκτήματα σε μια επιχείρηση σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού. Έτσι, το κράτος εξομοιώνεται, κατ' ουσίαν, με ιδιώτη επενδυτή⁵⁴. Με γνώμονα, λοιπόν, αυτήν την κατευθυντήρια γραμμή, η Επιτροπή ενέκρινε το μέτρο αυτό, ως μια εναρμονισμένη και συμβατή με τους Ευρωπαϊκούς κανόνες κρατική ενίσχυση, όπως άλλωστε είχε εγκρίνει το αντίστοιχο ιταλικό μέτρο για την καταπολέμηση των κόκκινων δανείων. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την από 10.10.2019 ανακοίνωσή της⁵⁵, προχώρησε στην ως άνω παραδοχή περί της μη υπαγωγής του σχεδίου Ηρακλής στον απαγορευτικό κανόνα των κρατικών ενισχύσεων, λαμβάνοντας υπόψιν την επιτυχία του αντιστοίχου ιταλικού σχεδίου καθώς και τις εξής παραμέτρους, ήτοι ότι: 1) καθιερώθηκε αμοιβή του Δημοσίου ως αντιστάθμιση της ανάληψης κινδύνου, 2) ο κίνδυνος είναι περιορισμένος για το κράτος, λόγω του ότι παρέχεται μόνο σε συγκεκριμένη κατηγορία ομολόγων και δη σε, αυτήν που έχει προτεραιότητα εξόφλησης, και 3) η εγγύηση ενεργοποιείται μόνο, κατόπιν της πώλησης των ήμισυ και πλέον μη εγγυημένων ομολόγων, και, ως εκ τούτου, πρωτίστως δοκιμάζεται η αγορά, πριν εισέλθει το Δημόσιο στο κάδρο.

Παρά, βέβαια, το πρόσφορο έδαφος που δημιουργήθηκε και την ομαλή πορεία που διαγραφόταν, τούτη η κυβερνητική πολιτική προκάλεσε αντιδράσεις. Κινητήριοι δύναμη για την αρνητική κριτική που έλαβε ήταν η θέση της Eurostat (Ευρωπαϊκής Στατιστικής Αρχής), η οποία προσπάθησε να θέσει σημαντικά και δη καταλυτικά εμπόδια στην εκτέλεσή του. Συγκεκριμένα, εισηγήθηκε ότι θα πρέπει εξ αρχής να προσμετρώνται οι κρατικές εγγυήσεις στο δημόσιο χρέος και όχι κατόπιν κατάπτωσης αυτών, και αυτό διότι θεώρησε πως το ρίσκο που ανέλαβε το κράτος υπερβαίνει το ρίσκο που θα ελάμβανε ένας ιδιώτης επενδυτής, με την αιτιολογία πως το Δημόσιο ανέλαβε

---

⁵⁴ Πρόκειται για το κριτήριο του ιδιώτη επενδυτή, μέσω του οποίου ερευνάται αν ο επωφελούμενος της ενίσχυσης θα είχε το ίδιο όφελος από την ιδιωτική αγορά κεφαλαίων, ελέγχεται δηλαδή αν υπό τις συνθήκες της αγοράς, κάποιος ιδιώτης επενδυτής θα προέβαινε σε αυτήν την επένδυση, Σγουρίδου σε Σκουρή, 87, αρ. 10.

⁵⁵ Διαθέσιμη στην επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_19_6058

υψηλότερο κίνδυνο από τους ιδιώτες επενδυτές της μεσαίας διαβάθμισης, με αποτέλεσμα να μην υφίσταντο εξαρχής οι όροι της αγοράς ώστε οι ενισχύσεις να χαρακτηρισθούν ως συμβατές κατά την Ευρωπαϊκή Ένωση⁵⁶. Το γεγονός αυτός, ήλθε ως κεραυνός εν αιθρία, ανατρέποντας τα δεδομένα, με καταστροφικές συνέπειες για την οικονομία της χώρας αλλά δη για τον Έλληνα φορολογούμενο, κάτι το οποίο ρητά επεσήμανε ο νομοθέτης του Ν. 4649/2019 ότι δεν υφίσταται.

Ωστόσο, παρ' ευχύν, με συμμάχους την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Τράπεζα της Ελλάδος, και με καταλυτικό επιχείρημα την επιτυχία του αντιστοίχου ιταλικού προτύπου, όπου ουδεμία κατάπτωση εκ των εγγυημένων 20 πλέον δισεκατομμυρίων έλαβε χώρα, η Eurostat οπισθοχώρησε, καταλήγοντας στη μη αναδρομική προσμέτρηση των εγγυήσεων στο δημόσιο χρέος, δίδοντας, ωστόσο, σημαντικές συστάσεις, όπως να μην επαναληφθεί ξανά τούτο το φαινόμενο, ήτοι το Δημόσιο να αναλαμβάνει μεγαλύτερο ρίσκο από τους ιδιώτες επενδυτές.⁵⁷

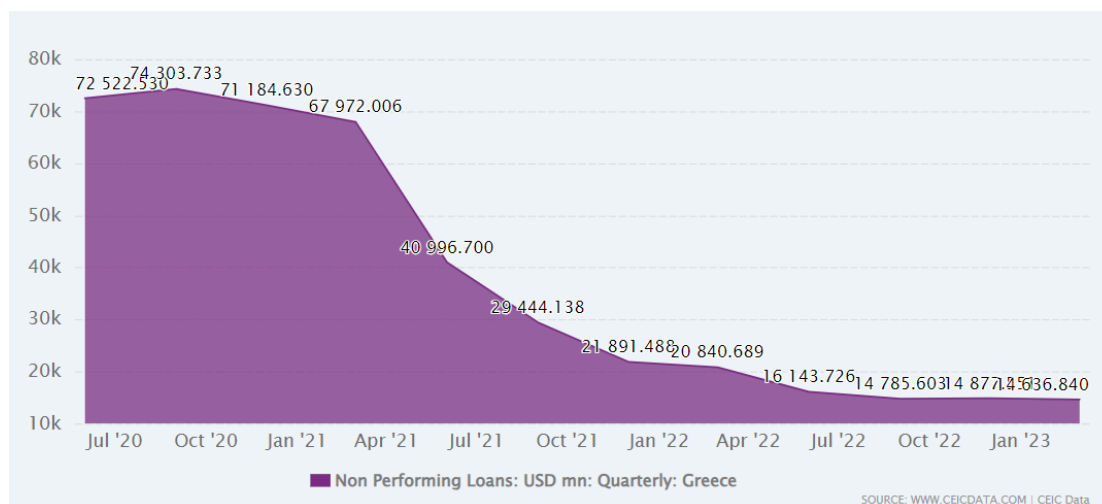
1.5. Αποτελέσματα του σχεδίου

Τα ευεργετικά, για τα τραπεζικά συστήματα, αποτελέσματα του Ηρακλή καθυστέρησαν να φανούν, καθώς η έναρξη της λειτουργίας του συνέπεσε με το ξέσπασμα της πανδημίας του COVID-19, ένα γεγονός που, μεταξύ άλλων, έπληξε κατά κόρον την οικονομία της χώρας μας. Εξάλλου, για αυτό δόθηκε και παράταση στον Ηρακλή για άλλους 18 μήνες, από Απρίλιο 2021 έως και Οκτώβριο 2022, όπου πράγματι η επιτυχία του ήταν οφθαλμοφανής. Όπως παρατηρούμε στο κάτωθι διάγραμμα, σημειώθηκε κατακόρυφη απομείωση των ΜΕΔ, και συγκεκριμένα, από το επίπεδο των 75 δισεκατομμυρίων που ήταν τα ΜΕΔ το 2020, κατά την έναρξη του σχεδίου, μετά τις δύο φάσεις του Ηρακλή, αυτά διαμορφώθηκαν στο επίπεδο των 13 δισεκατομμυρίων.

---

⁵⁶ Κίτσιος Χ. Ηρακλής: Δώρο από Eurostat για κρατικές εγγυήσεις και χρέος. Δημοσιεύθηκε στις 8.3.2023. [Euro2day.gr](https://www.euro2day.gr). Ανακτήθηκε 20 Ιανουαρίου 2024 από: <https://www.euro2day.gr/news/economy/article/2178730/hraklhs-doro-apo-eurostat-gia-kratikes-eggyhseis-k.html>

⁵⁷ Κίτσιος Χ. Ηρακλής: Δώρο από Eurostat για κρατικές εγγυήσεις και χρέος. Δημοσιεύθηκε στις 8.3.2023. [Euro2day.gr](https://www.euro2day.gr). Ανακτήθηκε 20 Ιανουαρίου 2024 από: <https://www.euro2day.gr/news/economy/article/2178730/hraklhs-doro-apo-eurostat-gia-kratikes-eggyhseis-k.html>

Διάγραμμα 1: Τα ελληνικά μη εξυπηρετούμενα δάνεια από Σεπτέμβριο 2008 έως Μάρτιο 2023

Πηγή: CEIC Data Global Database, 2023,

<https://www.ceicdata.com/en/indicator/greece/nonperforming-loans>

Ο Ηρακλής επιτέλεσε τον σκοπό του, απελευθερώνοντας τα κόκκινα δάνεια από το χαρτοφυλάκιο των τραπεζών και διοχετεύοντας αυτά στη δευτερογενή αγορά, μετακυλίωντας, με αυτόν τον τρόπο, τον κίνδυνο μη αποπληρωμής τους, ενώ ταυτόχρονα συνέβαλε και στη βελτίωση της επενδυτικής μας βαθμίδας. Συγκεκριμένα, στις δύο πρώτες φάσεις του Ηρακλή οι εγγυήσεις του Δημοσίου άγγιξαν τα 18,7 δισεκατομμύρια εκ των συνολικών 48 δισεκατομμυρίων κόκκινων δανείων. Μάλιστα, αρχές του έτους 2024 εκκίνησε και η τρίτη φάση του Ηρακλή, συμπεριλαμβάνοντας πλέον και τις μη συστημικές τράπεζες (Παγκρήτια και Attica Bank) στις οποίες τα επίπεδα των ΜΕΔ είναι ιδιαίτερα υψηλά, προβλέποντας εγγυήσεις ύψους 2 δισεκατομμυρίων, με χρονική διάρκεια μέχρι την 31.12.2024.

1.6. Κριτική του σχεδίου

Κάνοντας μια προσπάθεια αξιολόγησης των αποτελεσμάτων του προγράμματος Ηρακλή, σχετικά με τη μείωση των κόκκινων δανείων, πράγματι παρατηρείται ότι επρόκειτο για ένα δραστικό μέτρο με άμεσα αποτελέσματα, αν αναλογιστεί κανείς ότι το σχέδιο βρέθηκε αντιμέτωπο με έναν πολύ ισχυρό εχθρό, την πανδημία COVID-19, η οποία καθυστέρησε την εκτέλεσή του, χωρίς ωστόσο να σταθεί ικανή να του θέσει ισχυρά εμπόδια. Εξάλλου, το σχέδιο μπορεί να μην είχε πολύ ισχυρά θεμέλια, απουσία υψηλής

επενδυτικής βαθμίδας, πλην όμως, παρίστατο ελκυστικό για τους επενδυτές, λόγω των θετικών αποδόσεων σε μια εποχή με αρνητικά επιτόκια.

Το βασικό εμπόδιο το οποίο κλήθηκε να ξεπεράσει η χώρα μας, ως προελέχθη, ήταν η στάση της Eurostat. Αν τούτο γινόταν πράξη, συμπεραίνουμε, εύλογα, πως θα δημιουργούταν ένας φαύλος κύκλος, καθότι όχι μόνο δεν θα περιοριζόταν το ζήτημα των ΜΕΔ, αλλά με την μετατόπιση του βάρους από τις τράπεζες στους ίδιους τους φορολογούμενους και στο δημόσιο χρέος, αυτό θα διογκωνόταν, κάνοντας πάλι βήματα προς τα πίσω, σε μια περίοδο όπου το ΑΕΠ άρχισε να έχει μια, ναι μεν, αργή αλλά αυξητική πορεία. Φυσικό επακόλουθο θα ήταν η αύξηση της φορολογίας, ως εργαλείο για την μείωση του δημοσίου χρέους, επιβαρύνοντας υπέρμετρα τους φορολογούμενους και αποσειώντας, φυσικά, κάθε βάρος από τα τραπεζικά ιδρύματα.

Πάντως, δύσκολα μπορεί κάποιος να αμφισβητήσει τα επωφελή για το τραπεζικό σύστημα αποτελέσματα. Τα τραπεζικά ιδρύματα, μετά από χρόνια οικονομική κρίση σε συνδυασμό, μάλιστα, με την κρίση που επέφερε η πανδημία, κατάφεραν μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα να αποκτήσουν ρευστότητα και να καλύψουν την κεφαλαιακή τους ανεπάρκεια. Η υλοποίηση του σχεδίου, ενεργοποίησε εκ νέου την κίνηση της οικονομίας και την επιχειρηματική δραστηριότητα, προωθώντας και τα συμφέροντα των πολιτών, καθώς αποκτήθηκε και πάλι πρόσβαση σε φθηνό δανεισμό.

Όπως παρατηρούμε, μετά και από αυτήν μακροσκελή ανάλυση του σχεδίου, σκοπός του δεν ήταν η μείωση των κόκκινων δανείων, καθώς αυτά ουδέποτε απεγκλωβίστηκαν από την πραγματική οικονομία, αλλά η προστασία των τραπεζών και η απελευθέρωση αυτών από τα χαρτοφυλάκια. Στην ουσία μετατοπίστηκαν στη δευτερογενή αγορά, και άλλαξε χέρια η διαχείρισή τους.

Το μόνο ελάττωμα, κατά τη γνώμη μου, χωρίς φυσικά να τίθεται ζήτημα αμφισβήτησης της επιτυχίας του σχεδίου ως προς τον σκοπό του, είναι ότι οι τράπεζες παραμένουν για άλλη μια φορά στο απυρόβλητο. Ναι μεν αποτελούν την αρτηρία της οικονομικής δραστηριότητας ωστόσο, δεν θα έπρεπε να είναι άμοιρες ευθυνών. Ας μην λησμονείται ότι, δεν είναι σπάνιο

φαινόμενο οι τράπεζες να μην προβαίνουν σε έλεγχο της πιστοληπτικής ικανότητας των οφειλετών⁵⁸ ή να το πράττουν, αλλά ανεπαρκώς και δίχως ορθή αξιολόγηση των πληροφοριών, με αποτέλεσμα να μην ευθύνονται μόνο οι οφειλέτες που δεν δύνανται να εξυπηρετήσουν τα δάνειά τους. Καθ'αυτόν τον τρόπο, λοιπόν, οι τέσσερις συστημικές τράπεζες, απέκτησαν, πλέον, ρευστότητα ώστε να επιτελέσουν τη βασική λειτουργία τους, ήτοι αυτή της κίνησης της οικονομίας και της διασφάλισης της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος, ωστόσο, απέφυγαν να φέρουν εις πέρας άλλες σημαντικές τους υποχρεώσεις τους, όπως η τήρηση της υποχρέωσης πίστης και προστασίας των πελατών τους, η τήρηση του τραπεζικού και προσωπικού απορρήτου, υποχρέωση ενημέρωσης κ.λ.π., τα οποία, ως δικαιώματα των οφειλετών, καταστρατηγούνται με τη διαδικασία της τιτλοποίησης.

2. Νέος εξωδικαστικός μηχανισμός Ν. 4738/2020

2.1. Γενικά

Ο νόμος 4738/2020 εισήχθη στην ελληνική έννομη τάξη αλλάζοντας σελίδα στις μέχρι πρότινος πτωχευτικές και εξωδικαστικές διαδικασίες ρύθμισης οφειλών. Πρόκειται κατ'ουσίαν, για τον Νέο Κώδικα Αφερεγγυότητας των φυσικών και νομικών προσώπων, όπως αυτός καλείται, ο οποίος ενσωμάτωσε την Ευρωπαϊκή Οδηγία (ΕΕ) 1023/2019 με τίτλο «Πλαίσιο για την προληπτική αναδιάρθρωση και την απαλλαγή του οφειλέτη από τα χρέη» και αντικατέστησε μια σειρά από παλαιότερους νόμους, όπως τον Ν.4152/2013 (περί πάγιας ρύθμισης οφειλών), Ν. 4307/2014 (περί έκτακτης διαδικασίας ειδικής διαχείρισης), Ν. 4321/2015 και Ν. 4611/2019 (περί ρύθμισης οφειλών προς Δημόσιο και φορείς κοινωνικής ασφάλισης), Ν. 4469/2017 (εξωδικαστικός μηχανισμός). Ο νόμος δημοσιεύτηκε στις 27.10.2020 και η ισχύς του εκκίνησε στις 1.3.2021, με εξαίρεση τις διατάξεις των άρθρων 172-188 σχετικά με τη διαδικασία πτώχευσης μικρού αντικειμένου, η εφαρμογή των οποίων άρχισε στις 1.6.2021.

Έτσι, ο νόμος 4738/2020 αποτελεί ένα ενιαίο, θα λέγαμε, κώδικα που έχει συμπεριλάβει μια ευρεία γκάμα διαδικασιών, πτωχευτικών και εξωδικαστικών,

---

⁵⁸ Η υποχρέωση αυτή επιβλήθηκε με τον Ν. 4438/2016 αρ. 17 παρ. 1.

για ρύθμιση και διευθέτηση οφειλών στην πιο σύγχρονη μορφή τους, στηριζόμενη στα σημερινά δεδομένα, παρέχοντας ευνοϊκότερες ρυθμίσεις στους δανειολήπτες και αποσκοπώντας στην ταχύτερη και αποτελεσματικότερη ανάκαμψη οφειλετών αλλά και πιστωτών.

Βασικό εργαλείο για την αντιμετώπιση των κόκκινων δανείων αποτελεί ο νέος και σύγχρονος, πλέον, εξωδικαστικός μηχανισμός, η διαδικασία του οποίου διαγράφεται στα άρθρα 5-30 Ν. 4738/2020, απώτερος σκοπός του οποίου είναι η υπογραφή σύμβασης αναδιάρθρωσης με τους πιστωτές και η αποφυγή του κινδύνου πτώχευσης του οφειλέτη, ενθαρρύνοντας τους χρηματοδοτικούς φορείς σε συνεργασία, ώστε να πλάσουν μια κοινή πρόταση προς τους οφειλέτες, με τις καλύτερες προοπτικές.⁵⁹

Σημειωτέον ότι οι διατάξεις αυτές τροποποιήθηκαν πολλαπλά και σε μεγάλο βαθμό, κυρίως με τον 5024/2023 (ΦΕΚ Α΄ 41/24.02.2023), ο οποίος επέφερε σημαντικές αλλαγές διευρύνοντας το προστατευτικό πλέγμα διατάξεων υπέρ των οφειλετών και το αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής, όπως θα αναλυθεί κατωτέρω, ενώ πρόσφατα εκδόθηκε ο Νόμος 5072/2023 και η υπ' αριθμ. ΚΥΑ 13131 ΕΞ 2024-ΦΕΚ560/Β/26.1.2024, τα οποία με τη σειρά τους συνέβαλαν στη βελτίωση του μηχανισμού.

Παρ'ότι πρόκειται για έναν περίπλοκο μηχανισμό, ο οποίος έχει υποστεί αρκετές τροποποιήσεις από τη θέσπισή του μέχρι και σήμερα, θα προσπαθήσουμε να σκιαγραφήσουμε τη διαδικασία αδρομερώς, προσεγγίζοντας τα βασικά σημεία του.

2.2. Πεδίο εφαρμογής

Το πεδίο εφαρμογής οριοθετείται στο άρθρο 7 του Νόμου και περιλαμβάνει κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο⁶⁰ ⁶¹ με πτωχευτική ικανότητα, συμπεριλαμβανομένων πλέον και των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου εφόσον ασκούν οικονομική δραστηριότητα⁶². Η βασικότερη καινοτομία του

⁵⁹ Ψυχομάνης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Ι΄ έκδοση, 2022, §3, αρ.257.

⁶⁰ Σύμφωνα με την παρ. 2 αρ. 2 του νόμου εξαιρούνται πάροχοι επενδυτών υπηρεσιών, οι ΟΣΕΚΑ, ΟΕΕ, τα πιστωτικά ιδρύματα και οι ασφαλιστικοί φορείς .

⁶¹ Στον εν λόγω νόμο, παρατηρείται διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής σε σχέση με τον προγενέστερο εξωδικαστικό μηχανισμό του Ν. 4469/2017, καθώς σε εκείνον δικαίωμα ρύθμισης οφειλών είχαν μόνο επιχειρήσεις.

⁶² Η προσθήκη και των ΝΠιδΔ στο πεδίο εφαρμογής επήλθε με τον Ν. 5024/2023.

νέου αυτού πτωχευτικού νόμου είναι η αποσύνδεση της εμπορικής ιδιότητας από την πτωχευτική ικανότητα, όπως ορίζεται στο αρ. 76 παρ. 1 του νόμου, με αποτέλεσμα, πλέον, να δύναται να πτωχεύσει κάθε φυσικό πρόσωπο ανεξαρτήτως επαγγελματικής ιδιότητας, εφόσον είναι ικανό προς δικαιοπραξία κατά το αρ. 127 ΑΚ. Ωστόσο, εκπίπτουν από το δικαίωμα ένταξης στον μηχανισμό κάποιες κατηγορίες προσώπων, όπως αυτοί που έχουν υποβάλλει αίτηση, η οποία είναι εκκρεμής, για υπαγωγή σε ορισμένες διαδικασίες όπως, επικύρωση συμφωνίας εξυγίανσης, πτώχευσης ή των νόμων 3588/2007, 3869/2010, 4605/2019, 4469/2017 ή αν έχει εκδοθεί απόφαση υπαγωγής τους σε μια από αυτές τις διαδικασίες, όπως και στη διαδικασία του αρ.,. 68 Ν. 4307/2014. Περαιτέρω, το δικαίωμα υπαγωγής στο μηχανισμό απολλύουν ο οφειλέτης ή διαχειριστής εφόσον πρόκειται για νομικό πρόσωπο, εάν έχει καταδικαστεί αμετάκλητα για οικονομικής φύσεως αδικήματα, όπως αυτά αναφέρονται στο αρ. 7 παρ. 2^ε ή το νομικό πρόσωπο που βρίσκεται στο στάδιο λύσης ή εκκαθάρισης⁶³.

Στον παρόν μηχανισμό μπορούν να ενταχθούν πάσης φύσεως οφειλές προς το Δημόσιο, τους Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης (ΦΚΑ), τα τραπεζικά ιδρύματα ή τις εταιρείες διαχείρισης, καθώς και οφειλές υπέρ τρίτων, που βεβαιώνονται και εισπράττονται από τη φορολογική διοίκηση (πχ. υπέρ Δήμων), όπως ισχύει, πλέον, με την τροποποίηση με τον Ν. 5024/2023, είτε ενήμερες είτε ληξιπρόθεσμες, αρκεί να υπερβαίνουν συνολικά το ποσό των 10.000 Ευρώ⁶⁴. Μέσω της ηλεκτρονικής ρύθμισης των οφειλών τους, τα πρόσωπα επιδιώκουν να αποφύγουν τον κίνδυνο αφερεγγυότητάς τους ή την περιέλευσή τους σε κατάσταση αδυναμίας πληρωμής, γι' αυτό και σύμφωνα με το άρθρο 7 παρ.3 εδ. στ' του οικείου νόμου, θα πρέπει οι οφειλέτες,

---

⁶³ Ωστόσο με τον νέο νόμο, και συγκεκριμένα με το άρθρο 65, η εν λόγω διάταξη περί λύσης ή εκκαθάρισης τροποποιήθηκε, δίδοντας τη δυνατότητα, εφόσον πρόκειται για *Οφειλές προς το Δημόσιο και Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης, που έχουν βεβαιωθεί σε βάρος νομικού προσώπου της παρούσας ή νομικού προσώπου που έχει παύσει να υφίσταται κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης* δύναται να ρυθμιστούν με αίτηση τρίτου προσώπου, που έχει κατά νόμο εις ολόκληρον ευθύνη με το νομικό πρόσωπο για τις βεβαιωμένες σε βάρος του οφειλές, εφόσον ο αιτών δεν εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής του παρόντος Κεφαλαίου.

⁶⁴ Όπως αναφέρει η αιτιολογική έκθεση, ο περιορισμός αυτός τέθηκε για «λόγους αποφυγής της υπέρμετρης επιβάρυνσης της διαδικασίας». Κατά τον Ψυχομάνη, πάντως, ο περιορισμός αυτός παρίσταται αδικαιολόγητος, καθώς δεν θεωρεί ορθό, η οικονομική αδυναμία του οφειλέτη και συνακόλουθα η προϋπόθεση ένταξής του στον μηχανισμό να εξαρτάται μόνο από το ύψος των οφειλών του, *Ψυχομάνης, ΠτωχΔικ, §3, αρ. 260.*

προκειμένου να ενταχθούν στον μηχανισμό, να αποδείξουν την ύπαρξη μη ληξιπρόθεσμων οφειλών ή να αποδείξουν ότι η οικονομική κατάσταση μειώθηκε κατ' ελάχιστον κατά 20%, λόγω μείωσης εισοδήματος ή διόγκωσης των δαπανών.⁶⁵

2.3. Διαδικασία νέου εξωδικαστικού μηχανισμού

2.3.1. Η αίτηση

Η αίτηση υποβάλλεται από τον ίδιο τον οφειλέτη, είτε με πρωτοβουλία του ίδιου είτε κατόπιν προσκλήσεως αυτού από κάποιον πιστωτή και διεξάγεται μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας που τηρείται στην Ειδική Γραμματεία Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους (Ε.Γ.Δ.Ι.Χ.). Εκεί καταχωρούνται τα πλήρη στοιχεία του οφειλέτη, πάσης φύσεως, ενώ με την υποβολή της αίτησης αίρεται το απόρρητο, με σκοπό να αντληθούν όλα τα προσωπικά, οικονομικά και περιουσιακά στοιχεία (κινητά, ακίνητα, τυχόν βάρη, διεκδικήσεις, κατασχέσεις) αυτού, απαιτούμενων και στοιχείων των λοιπών συνοφειλετών, εξαρτώμενων μελών, συζύγου, εγγυητή κ.λ.π., ώστε να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας και μελέτης από τους πιστωτές.

2.3.2. Αποτελέσματα υποβολής της αίτησης

Η υποβολή της αίτησης παράγει μια σειρά από έννομα αποτελέσματα προς όφελος των οφειλετών, με κυριότερο την αναστολή των πάσης φύσεως πράξεων αναγκαστικής εκτέλεσης, είτε έναρξης είτε συνέχισης, ατομικών ή συλλογικών, από τους πιστωτές που συμμετέχουν στη διαδικασία, μέχρις ότου επέλθει περάτωση της διαδικασίας, με σύναψη σύμβασης αναδιάρθρωσης ή λόγω απόρριψης της αίτησης, όπως προβλέπεται στο αρ. 18 Ν. 4738/2020⁶⁶. Ταυτόχρονα, όπως ορίζει το ίδιο άρθρο, αναστέλλονται η ποινική δίωξη του οφειλετών για τα αδικήματα της μη καταβολής οφειλών προς το Δημόσιο και τους Ασφαλιστικούς φορείς και η παραγραφή αυτών. Πρόκειται, κατ' ουσίαν, για μια περιορισμένη μορφή αναστολής ατομικών ή συλλογικών διώξεων, καθώς αφορά μόνο τους πιστωτές που συμμετέχουν στη διαδικασία, ενώ από το πεδίο εκπίπτει η περίπτωση που έχει οριστεί να διενεργηθεί

⁶⁵ Ψυχομάνης, ΠτωχΔικ, §3, αρ. 264.

⁶⁶ Ψυχομάνης, ΠτωχΔικ, §3, αρ. 272.

πλειστηριασμός σε χρονικό διάστημα εντός τριμήνου από την υποβολή της αίτησης.⁶⁷

Παράλληλα, η υποβολή της αίτησης σηματοδοτεί την αναστολή της διαδικασίας που προβλέπεται στον Κώδικα Δεοντολογίας Τραπεζών (αρ. 13 παρ. 1), την άρση του απορρήτου, υπέχουσας της οριστικοποίησης της αίτησης ως παροχής συναίνεσης για επεξεργασία των δεδομένων και ως μορφή υπεύθυνης δήλωσης του οφειλέτη περί αλήθειας των αναρτώμενων στοιχείων του (αρ. 12 παρ. 1), χωρίς ωστόσο να μπορεί να αποτελέσει το γεγονός αυτό, σε καμία περίπτωση, νόμιμο λόγο καταγγελίας τυχόν διαρκών συμβάσεων που έχει συνάψει ο οφειλέτης με τρίτους (αρ. 13 παρ. 2)⁶⁸. Παρατηρούμε, λοιπόν, πως σε αυτό το στάδιο τα έννομα αποτελέσματα έχουν αμιγώς δικονομικό χαρακτήρα.

2.3.3. Η σύμβαση

Την υποβολή της αίτησης από τον οφειλέτη, ακολουθεί η επεξεργασία των στοιχείων από τους πιστωτές και η έναρξη των διαπραγματεύσεων διά της ηλεκτρονικής πλατφόρμας. Ιδιαίτερης μνείας χρήζει το γεγονός πως, άπαντες οι συμμετέχοντες υποχρεούνται, σύμφωνα με το αρ. 17, κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων να φέρονται καλή τη πίστει, με εχεμύθεια και τηρώντας το καθήκον αληθείας. Κατόπιν ελέγχου των στοιχείων, οι χρηματοδοτικοί φορείς έχουν τη διακριτική ευχέρεια είτε να καταθέσουν πρόταση ρύθμισης είτε να απορρίψουν απευθείας την αίτηση του οφειλέτη. Ταυτόχρονα είναι ελεύθεροι, κατ'άρθρο 361 ΑΚ, να καθορίσουν το περιεχόμενο της σύμβασης, τηρουμένων, ωστόσο, κάποιων αρχών, όπως της ίσης μεταχείρισης των πιστωτών, της μη χειροτέρευσης της θέσης τους σε σχέση με λήψη τυχόν μέτρων αναγκαστικής εκτέλεσης, της σύμμετρης ικανοποίησης και την επίτευξη του στόχου της βιωσιμότητας του οφειλέτη και της αποφυγής πτώχευσής αυτού (αρ. 71 παρ. 5).^{69 70}

---

⁶⁷ Περράκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 4^η έκδοση, 2021, §12, 53.

⁶⁸ Ψυχομάνης, ΠτωχΔικ, §3, αρ. 273-277.

⁶⁹ Ψυχομάνης, ΠτωχΔικ, §3, αρ. 278, 285.

⁷⁰ Όσον αφορά το Δημόσιο και τους ΦΚΑ, ο νόμος έχει καθιερώσει ειδικότερους περιορισμούς, όπως αυτοί διαγράφονται στα οικεία άρθρα 21 και 22.

Σε περίπτωση κατάθεσης πρότασης, αυτή θα πρέπει να υπερψηφιστεί, όπως ορίζεται στο άρθρο 14 παρ. 1, από τους πιστωτές που συγκεντρώνουν τουλάχιστον το 60% των συνολικών απαιτήσεων, στους οποίους θα πρέπει να συμπεριλαμβάνεται και ποσοστό 40% επί του συνόλου των απαιτήσεων που είναι εμπραγμάτως εξασφαλισμένες. Εφόσον γίνει αποδεκτή η πρόταση από την απαιτούμενη πλειοψηφία αλλά και από τον οφειλέτη, ο οποίος σημειωτέον έχει τη δυνατότητα ορισμού και κάποιου διαμεσολαβητή ώστε να συμμετάσχει στη διαδικασία, συνάπτεται σύμβαση αναδιάρθρωσης⁷¹, η οποία δύναται να είναι πολυμερής, ήτοι να υπογράφεται ένα κοινό έγγραφο περιλαμβάνοντας το σύνολο των πιστωτών ή να συνάπτονται επιμέρους όμοιες συμβάσεις με κάθε πιστωτή ξεχωριστά.⁷² Ωστόσο, είναι δυνατή και η σύναψη αυτοτελούς διμερούς σύμβασης μεταξύ οφειλέτου και κάποιου πιστωτή, εκτός των πλαισίων της ως άνω κοινής διαδικασίας, εν τοιαύτη δε περίπτωση, τα έννομα αποτελέσματα της σύμβασης επέρχονται μέχρι την τυχόν σύναψη πολυμερούς, όποτε η εκπλήρωση της διμερούς διακόπτεται, τελώντας υπό την αναβλητική αίρεση της ανατροπής της πολυμερούς σύμβασης ως προς τον συγκεκριμένο πιστωτή.⁷³

Η σύμβαση, όπως ορίζεται στο άρθρο 16 παρ. 1, θα πρέπει να υπογραφεί σε προθεσμία δύο μηνών από την ημερομηνία οριστικής υποβολής της αίτησης, άλλως σε περίπτωση απράκτου παρελεύσεως της προθεσμίας, ή σε περίπτωση μη κατάθεσης πρότασης, η διαδικασία περατώνεται ως άκαρπη.

Επιπρόσθετα, η σύμβαση δεσμεύει τον οφειλέτη και τους καταλαμβανόμενους πιστωτές, σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 1 περ. ιγ' του οικείου Νόμου. Ωστόσο, φέρει μια ζωτικής σημασίας ιδιαιτερότητα έναντι των κοινών συμβάσεων που γνωρίζουμε, καθότι η σύμβαση δεν ισχύει μόνο *inter partes*, ήτοι μεταξύ των συμβαλλόμενων υπογραφότων μερών, αλλά αντίθετα, εν προκειμένω, δύνανται να δεσμεύονται κι άλλα πρόσωπα, όπως η

---

⁷¹ Ως προ της νομικής της φύσης, πρόκειται για σύμβαση συμβιβασμού κατά τις διατάξεις των άρθρων 871 επ. ΑΚ, με μερικώς εξαναγκαστό χαρακτήρα για τη μειοψηφία, με βεβαιωτικό χαρακτήρα, η οποία λειτουργεί ως υπόσχεση χάριν καταβολής, τελώντας υπό την διαλυτική αίρεση τήρησης των όρων και του καθήκοντος αληθείας, *Ψυχομάνης*, ΠτωχΔικ, §3, αρ 300.

⁷² *Περάκης*, ΠτωχΔικ, §12, 56, *Ψυχομάνης*, ΠτωχΔικ, §3, αρ. 279.

⁷³ Αντίθετα, σε περίπτωση ύπαρξης διμερούς συμφωνίας με το Δημόσιο ή τους ΦΚΑ, τυχόν σύναψη πολυμερούς σύμβασης επιφέρει την αυτοδίκαιη κατάργηση της πρώτης, χωρίς να μπορεί να αναβιώσει, αν ανατραπεί η μεταγενέστερη πολυμερής σύμβαση, *Ψυχομάνης*, ΠτωχΔικ, §3, αρ. 307,318.

μειοψηφία, η οποία δεν συναίνεσε στη σύναψη της σύμβασης, συντρεχουσών των προϋποθέσεων της παρ. 5 περ. δ αρ. 71 του Νόμου⁷⁴, ενώ μπορεί να δεσμευθεί και πιστωτής χωρίς να υπογράψει τη σύμβαση, σύμφωνα με το άρθ. 14 παρ. 1.⁷⁵

Σαφώς λόγω της σχετικότητας των ενοχών, κατ'άρθρο 361 ΑΚ, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι, σε αντίθεση με τον προηγούμενο εξωδικαστικό μηχανισμό, εν προκειμένω, η σύμβαση είναι καθόλα εξωδικαστική, χωρίς να απαιτείται επιπλέον η επικύρωσή της από το δικαστήριο, δεν δεσμεύει τρίτους, ούτε μπορεί αντιπαχθεί έναντι αυτών, γι' αυτό, εξάλλου, και η αναστολή των ατομικών διώξεων, όπως αναλύθηκε, επέρχεται υπό την περιορισμένη μορφή της, καταλαμβάνοντας μόνο τους συμμετέχοντες πιστωτές, οι οποίοι ως προελέχθη, μπορεί να είναι μόνο χρηματοδοτικοί φορείς, Δημόσιο ή ΦΚΑ.^{76 77}

Η πρόταση ρύθμισης, εφόσον έχουν συνεκτιμηθεί όλα τα δεδομένα, αποτελείται από το ύψος της δόσης και τον αριθμό των συνολικών δόσεων που θα κληθεί να καταβάλλει ο οφειλέτης, και αφορά όχι μόνο τα ίδια τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αλλά περιλαμβάνει όρους για ρύθμιση των χρεών που αφορούν το Δημόσιο και τους ΦΚΑ. Ειδικότερα, όσον αφορά τον αριθμό των δόσεων, εφόσον πρόκειται για αποπληρωμή οφειλών προς το Δημόσιο και τους Φορείς κοινωνικής ασφάλισης, υπάρχει η δυνατότητα η ρύθμιση να φτάνει μέχρι και τις 240 δόσεις, ενώ προς τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μέχρι τις 420.

2.3.4. Σύμβαση με Δημόσιο και ΦΚΑ

Το χρονικό σημείο σύναψης της σύμβασης, σηματοδοτεί και την είσοδο των φορέων του Δημοσίου και της Κοινωνικής Ασφάλισης στο προσκήνιο, κατόπιν κοινοποίησης σε αυτούς, μέσω της πλατφόρμας, της πολυμερούς σύμβασης.

---

⁷⁴ Κατά τον Περάκη η δέσμευση για τους μη υπογράφοντες πιστωτές πηγάζει ex contractu, εφόσον συντρέχουν οι όροι του αρ. 71 παρ. 5, Περάκης, ΠτωχΔικ, §12, 55, ενώ σύμφωνα με τον Ψυχομανη η δέσμευση πηγάζει ex lege, Ψυχομάνης, ΠτωχΔικ, §3, αρ. 302 και υποσημ. 178..

⁷⁵ Η διάταξη αυτή τροποποιήθηκε με τον Ν. 5024/2023, όπου θεσπίστηκε η τεκμαιρόμενη συναίνεση του χρηματοδοτικού φορέα, όταν το υπολογιστικό εργαλείο υπολογίζει μηδενικό ποσό ανάκτησης, σύμφωνα με τις λοιπές προϋποθέσεις που θέτει.

⁷⁶ Περάκης, ΠτωχΔικ, §12, 63.

⁷⁷ Σύμφωνα με τον νόμο, η υπογεγραμμένη σύμβαση αποκτά ισχύ ιδιωτικού εγγράφου, κατ' άρθρο 160 ΑΚ και 443 ΚΠολΔ, έχοντας πλήρη αποδεικτική ισχύ, Ψυχομάνης, ΠτωχΔικ, §3, αρ. 299.

Η σύμβαση, σαφώς, είναι ισχυρή μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών, ήτοι του οφειλέτη και των συμμετεχόντων πιστωτών, ανεξάρτητα από τις ενέργειες του Δημοσίου και των ΦΚΑ, μετά την γνωστοποίηση σε αυτούς της σύμβασης, ωστόσο, δύναται αυτή να τελεί υπό την αίρεση της συναίνεσης και αυτών των πιστωτών που δεν συμμετείχαν στο πρώτο στάδιο⁷⁸. Η αποδοχή της σύμβασης, από την πλευρά αυτών των πιστωτών, μπορεί είναι είτε ρητή είτε σιωπηρή εφόσον συντρέχουν σωρευτικά οι ειδικά προβλεπόμενες στα άρθρα 21 και 22 ειδικές προϋποθέσεις του νόμου, και συγκεκριμένα:

- α) οι απαιτήσεις τους δεν υπερβαίνουν συνολικά το ποσό των 1.5 εκ ευρώ,
- β) οι απατήσεις τους συνολικά εκπροσωπούν μικρότερο ποσό σε σχέση με το σύνολο των απαιτήσεων των λοιπών πιστωτών⁷⁹,
- γ) οι χρηματοδοτικοί φορείς να έχουν επιλέξει το υπολογιστικό εργαλείο προκειμένου να προσδιοριστούν οι όροι της σύμβασης σύμφωνα με το αρ. 71 παρ. 2 του Νόμου. Τι είναι όμως το υπολογιστικό εργαλείο; Πρόκειται για έναν αλγόριθμο, ο οποίος, λαμβάνοντας υπόψιν, όλα τα στοιχεία του οφειλέτη που έθεσε προς γνώσιν των πιστωτών, προσωπικά, οικονομικά και περιουσιακά, ή στοιχεία, όπως η αξία της ρευστοποιήσιμης περιουσίας, η ικανότητα αποπληρωμής των οφειλών, το ύψος των απαιτήσεων κ.λ.π., υπολογίζει αυτόματα το ποσό αποπληρωμής ανά καταλαμβανόμενο πιστωτή, καθορίζει τις δόσεις και το τυχόν ποσό διαγραφής οφειλών, τηρώντας, μάλιστα και την αρχή της μη χειροτέρευσης της θέσης του οφειλέτη σε σχέση με την αναγκαστική εκτέλεση.
- δ) Θα πρέπει να περιέχονται έγκυροι όροι στη σύμβαση. Ως άκυροι σύμφωνα με τον νόμο έχουν προσδιοριστεί οι εξής όροι κατ' άρθρο 22:
  - Οι δόσεις να μην καταβάλλονται μηνιαίως καθώς και να είναι κάτω των 50 Ευρώ.
  - Οι δόσεις να υπερβαίνουν συνολικά τις 240.
  - Να προβλέπεται περίοδος χάριτος για τις εν λόγω απαιτήσεις,

⁷⁸ Ψυχομάνης, ΠτωχΔικ, §3, αρ, 286

⁷⁹ Με βάση το άρθρο 42 παρ.1 Ν. 5024/2023 ακόμη και αν δεν συντρέχουν οι δύο πρώτες προϋποθέσεις η συναίνεση θεωρείται σύννομη, εφόσον συντρέχουν οι λοιπές προϋποθέσεις του αρ. 22 καθώς και οι νέες διατάξεις της παρ. 1 αρ. 14 του νόμου περί τεκμαιρόμενης αποδοχής.

- Η ικανοποίηση των απαιτήσεων να πραγματοποιείται σε άλλα ανταλλάγματα και όχι σε χρήμα,

- Να μην έχουν ρυθμιστεί υπό το καθεστώς του προηγούμενου εξωδικαστικού μηχανισμού βάσει του νόμου 4469/2017.

ε) Δεν περιέχεται όρος στη σύμβαση περί διαγραφής της βασικής οφειλής παρακρατούμενων και επιρριπτομένων φόρων, ενώ απαγορεύεται η διαγραφή των ασφαλιστικών εισφορών .

στ) Οι τυχόν διαγραφές οφειλών προς αυτούς τους πιστωτές να γίνονται κατά σειρά παλαιότητας.

ζ) Από τις οφειλές του Δημοσίου δεν υπολογίζονται τόκοι ή προσαυξήσεις εκπρόθεσμης καταβολής, ούτε καταλογίζονται τυχόν πρόστιμα αρ, 57 Ν. 4174/2013 και άρθρου 6 ΚΕΔΕ.

Σε περίπτωση απράκτου παρελεύσεως 15 εργάσιμων ημερών από τη γνωστοποίηση της σύμβασης στους εν λόγω πιστωτές, συντρεχουσών ταυτοχρόνως των προϋποθέσεων του νόμου, τεκμαίρεται η αποδοχή από πλευράς τους των όρων της σύμβασης.

Σημειωτέον ότι δίδεται η δυνατότητα σύναψης αυτοτελώς διμερών συμβάσεων με το Δημόσιο και τους ΦΚΑ, εφόσον συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις: 1) ο οφειλέτης να καθίσταται βιώσιμος με τη σύναψη της σύμβασης, 2) τα ποσά που θα καταβληθούν, πιθανολογούνται ότι δεν θα υπολείπονται από αυτά που θα καταβάλλονταν, αν ο οφειλέτης είχε κηρυχθεί σε πτώχευση, και 3) τηρούνται οι περιορισμοί του άρθρου 22.⁸⁰ Εντούτοις, σε περίπτωση μεταγενέστερης σύναψης πολυμερούς σύμβασης αναδιάρθρωσης, αυτομάτως καταργείται η προηγούμενη διμερής συμφωνία που έχει συναφθεί, όπως ορίζει ρητά το άρθρο 25 ΠτΚ.⁸¹

2.3.5. Ολοκλήρωση διαδικασίας

Το χρονικό σημείο της σύναψης της σύμβασης σηματοδοτεί μια σειρά από έννομα αποτελέσματα, όπως τη δέσμευση και των μη συναινούντων πιστωτών, την αναστολή των πάσης φύσεως μέτρων αναγκαστικής εκτέλεσης,

⁸⁰ Ψυχομάνης, ΠτωχΔικ, §3, αρ. 319.

⁸¹ Ψυχομάνης, ΠτωχΔικ, §3, αρ. 320.

ατομικών ή συλλογικών, από τους καταλαμβανόμενους πιστωτές, συμπεριλαμβανομένων και του Δημοσίου και των ΦΚΑ, εφόσον οι τελευταίοι αποδέχτηκαν τη σύμβαση, όπως ορίζεται στο άρθρο 19, την αυτοδίκαιη κατάργηση των διμερών συμβάσεων που συνήφθησαν με το Δημόσιο και τους ασφαλιστικούς φορείς, ως προελέχθη, σύμφωνα με το αρ. 25.

Μάλιστα, εφόσον ο οφειλέτης εκπληρώσει επιτυχώς και προσηκόντως τους όρους της σύμβασης επέρχονται οι αστικού δικαίου – ουσιαστικές συνέπειες, ήτοι η απόσβεση του υπολοίπου ποσού της απαίτησης που δεν ρυθμίστηκε, ενώ οι πιστωτές παρέχουν εξοφλητική στον οφειλέτη, καλούμενη «πιστοποίηση», η οποία έχει την ισχύ αποδείξεως του αρ. 424 ΑΚ και μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τον οφειλέτη και για τυχόν εξάλειψη βάρους που έχει εγγραφεί εις βάρος του⁸².

Αντίθετα, σε περίπτωση αθέτησης των όρων της σύμβασης, όπως για παράδειγμα, σε περίπτωση καθυστέρησης αποπληρωμής των δόσεων, γεννάται δικαίωμα καταγγελίας αυτής από τους πιστωτές. Βέβαια, η μονομερής καταγγελία από έναν πιστωτή έχει αυτοτέλεια, καθώς δεν επηρεάζει τη σύμβαση ως προς τους λοιπούς καταλαμβανόμενους πιστωτές, γεγονός που αποδεικνύει ότι η διαδικασία αυτή του Ν 4738/2020 δεν είναι αμιγώς συλλογική.⁸³ Ωστόσο, δύναται να συντρέχουν κι άλλοι λόγοι ανατροπής της σύμβασης, όπως για παράδειγμα η ανακριβής ή και ψευδής, από πλευρά του οφειλέτη, δήλωση για κάποια στοιχεία που έθεσε προς γνώσιν των πιστωτών, γεγονός που γεννά αυτοδίκαιη ακυρότητα της σύμβασης, εφόσον την επικαλεστεί κάποιος πιστωτής, κατ' άρθρο 872 ΑΚ, η οποία επέρχεται ως προς τον συγκεκριμένο πιστωτή ή εφόσον η πλημμέλεια άπτεται του συνόλου των πιστωτών, τότε θα έχουμε ολική ανατροπή της σύμβασης. Ως αποτέλεσμα, ο οφειλέτης επανέρχεται στην προτέρα κατάσταση, με αποτέλεσμα να καθίσταται απαιτητό όλο το ποσό, αφαιρουμένων, βέβαια, των ποσών που κατέβαλε στα πλαίσια της ρύθμισης (αρ. 12 παρ. 5)⁸⁴.

---

⁸² Ψυχομάνης, ΠτωχΔικ, §3, αρ. 309.

⁸³ Περάκης, ΠτωχΔικ, §12, 64-65.

⁸⁴ Ψυχομάνης, ΠτωχΔικ, §3, αρ. 316-317.

2.4. Νόμος 5024/2023

Ο νόμος 5024/2023 επέφερε μια σειρά από ουσιώδεις αλλαγές στον εξωδικαστικό μηχανισμό, διευρύνοντας το προστατευτικό πεδίο των οφειλετών, κάποιες από τις οποίες, ήδη αναφέρθηκαν ως άνω. Αρχικά, η πιο ουσιώδης καινοτομία που εισήγαγε είναι η θέσπιση υποχρέωσης προς τους πιστωτές να αιτιολογούν την απόρριψη της πρότασης, και μάλιστα όχι αυθαίρετα, αλλά με επιλογή μια από τις προδιατυπωμένες αιτιολογίες που τηρούνται στο σύστημα, προκειμένου να τηρείται η διαφάνεια και να ενημερώνεται ο οφειλέτης, ως ο άμεσα ενδιαφερόμενος, αλλά και να μπορεί να χρησιμοποιήσει αυτά τα στοιχεία σε μελλοντικές δικαστικές διαμάχες.

Ιδιαίτερης μνείας χρήζει μια επίσης καίριας σημασίας τροποποίηση που επέφερε ο νόμος, ήτοι η κατάργηση της προϋπόθεσης που υφίστατο στον εξωδικαστικό, υπό την αρχική του μορφή, μηχανισμό, σύμφωνα με την οποία δεν μπορούσε να συμμετέχει πρόσωπο που συγκέντρωνε το 90% των οφειλών σε ένα μόνο χρηματοδοτικό φορέα, γεγονός που σηματοδότησε την επέκταση του πεδίου εφαρμογής του, καθώς, μέχρι πρότινος, ένα μεγάλο ποσοστό οφειλετών έχανε το δικαίωμα συμμετοχής στην εν λόγω διαδικασία.

2.5. Νέες τροποποιήσεις

Ο εν λόγω νόμος υπέστη και νεώτερες τροποποιήσεις, με τις οποίες τέθηκε ένα προστατευτικό πλαίσιο για τους ευάλωτους οφειλέτες, όπου συγκεκριμένα προβλέπεται πως η πρόταση αναδιάρθρωσης, σύμφωνα με το υπολογιστικό εργαλείο, θα γίνεται αυτομάτως αποδεκτή από το σύνολο των πιστωτών, όχι μόνο από τους χρηματοδοτικούς φορείς αλλά και από το Δημόσιο και ΦΚΑ, όπως τροποποιήθηκε το αρ. 14 παρ. 32 Ν. 4738/2020 με το αρ. 66 Ν. 5072/2023. Ακολούθως, με την υπ' αριθμ. ΚΥΑ (Κοινή Υπουργική Απόφαση) 13131 ΕΞ 2024-ΦΕΚ560/Β/26.1.2024 αποφασίστηκε η βελτίωση του αλγορίθμου, έτσι ώστε να δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα σε όλους τους οφειλέτες (όχι μόνο τους ευάλωτους) με εμπράγματα εξασφαλίσεις και να επιτυγχάνεται διαγραφή οφειλών μέχρι και σε ποσοστό 28% περισσότερο από πριν.

Περαιτέρω, καθοριστικής σημασίας τροποποίηση που επήλθε με την ως άνω ΚΥΑ είναι η επιβολή σταθερού επιτοκίου της τάξης του 3% αναφορικά με τους δημόσιους φορείς, μιας και το κυμαινόμενο επιτόκιο, λόγω της αύξησης

των επιτοκίων ένεκα του πληθωρισμού, είχε φτάσει σε δυσθεώρητα ύψη. Εξάλλου, ως μην λησμονείται πως το σύνολο των τόκων, λόγω των υψηλών επιτοκίων, αποτελεί το μεγαλύτερο μέρος της τρέχουσας οφειλής, ξεπερνώντας κατά πολύ το ύψος του κεφαλαίου.

2.6. Κριτική του μηχανισμού

Η αλήθεια είναι ότι ο εξωδικαστικός μηχανισμός, πριν τις τελευταίες τροποποιήσεις που υπέστη το έτος 2023, δεν είχε καταφέρει να εναρμονιστεί με τα δεδομένα της εποχής, καθώς έθετε πολλούς περιορισμούς για την υπαγωγή σε αυτόν, με αποτέλεσμα πληθώρα οφειλετών να εκπίπτουν του δικαιώματος, λόγω του περιορισμένου πεδίου εφαρμογής, με κορωνίδα τον περιορισμό της απώλειας του δικαιώματος αν το 90% του συνόλου των οφειλών συγκεντρώνεται σε έναν πιστωτή, με αποτέλεσμα να μην καταφέρει να επιτελέσει τον στόχο του, καθώς ένα μικρό ποσοστό των αιτήσεων έχουν ολοκληρωθεί επιτυχώς, με τη σύναψη πολυμερών συμβάσεων. Ειδικότερα, από την έναρξη της ισχύς του νόμου μέχρι και τον Οκτώβρη του έτους 2022, από τους 60.000 οφειλέτες που εισήλθαν στην πλατφόρμα, σε οριστική υποβολή προχώρησαν μόνο οι 9.000 οφειλέτες, από τους οποίους μόνο οι 1.500 περίπου κατήρτισαν συμβάσεις ρύθμισης οφειλών⁸⁵. Εξάλλου, μέχρι σήμερα, έχει υποστεί πληθώρα τροποποιήσεων, γεγονός που αποδεικνύει περίτρανα ότι, υπό την αρχική του μορφή, ο μηχανισμός έπασχε από πολλές πλημμέλειες.

Ωστόσο, κατά τη γνώμη μου, μια πολυσήμαντη έκφανση της πηγής του προβλήματος εντοπίζεται στο γεγονός ότι η πρόταση βασίζεται, εφόσον γίνει χρήση της επιλογής αυτής από τους πιστωτές, σε έναν αλγόριθμό, ήτοι έναν στεγνό αυτοματοποιημένο κώδικα, ο οποίος, σε σύγκριση με τον ανθρώπινο παράγοντα, δεν είναι σε θέση να επεξεργαστεί ουσιαδώς όλα τα δεδομένα και τις παραμέτρους, να αξιολογήσει ορθώς πληθώρα στοιχείων αλλά και εννοιών, όπως τις εύλογες δαπάνες διαβίωσης, να σταθμίσει όλα τα αντικρουόμενα συμφέροντα, λαμβάνοντας υπόψιν τα προσωπικά και οικονομικά δεδομένα in concreto. Έτσι, οι περισσότερες προτάσεις που

⁸⁵ <https://www.agrotypos.gr/chrima/trapezes-alla-chrimatodotika-mesa/allages-epitokion-se-rythmiseis-ofeilon-exodikastikou>

προέκυψαν από αυτό το εργαλείο δεν έγιναν αποδεκτές ούτε από τον οφειλέτη ούτε από τους πιστωτές. Μια αυτοματοποιημένη μηχανική πρόταση, δεν μπορεί να είναι απότοκος ορθής αξιολόγησης και εκτίμησης στοιχείων για ένα ζήτημα ζωτικής σημασίας με καθοριστικό αντίκτυπο στη διαβίωση των φυσικών προσώπων και των επιχειρήσεων αλλά και κατ'επέκταση στην εξέλιξη της ίδιας της οικονομίας.

Μια ακόμη σημαντική πλημμέλεια που συναντάται στον μηχανισμό είναι η αυθαίρετη διάδοση κάθε πληροφορίας του οφειλέτη, προσωπικής, οικονομικής ή περιουσιακής, προς τους πιστωτές, χωρίς, ωστόσο, να συνοδεύεται ταυτόχρονα και από υποχρέωση των χρηματοδοτικών φορέων προς κατάθεση πρότασης ρύθμισης των οφειλών, με αποτέλεσμα όλα τα δεδομένα να εισέρχονται στη σφαίρα επεξεργασίας των πιστωτών, χωρίς απαραίτητα να υπάρχει κάποια προοπτική, αλλά, αντίθετα, προς βλάβη των συμφερόντων των οφειλετών, καθώς τα στοιχεία αυτά μπορεί αν χρησιμοποιηθούν από αυτούς σε ενδεχόμενες μελλοντικές δικαστικές διαμάχες.⁸⁶,

Πλην όμως, προσδοκείται οι νέες καινοτομίες που επήλθαν να καταστήσουν τον μηχανισμό πιο ευέλικτο και αποτελεσματικό, προστατεύοντας τα συμφέροντα των πολιτών. Εξάλλου, η αποτελεσματικότητα των τροποποιήσεων και οι πλημμέλειες της αρχικής μορφής του νομικού αυτού μηχανισμού επιβεβαιώνονται και από τα στατιστικά στοιχεία, καθώς βάσει ιστορικής ανασκόπησης, από την έναρξη ισχύος του νόμου μέχρι την 21.10.2022, υλοποιήθηκαν συνολικά 1.498 ρυθμίσεις οφειλών, συνολικού ύψους 250 εκατ. ευρώ⁸⁷, ενώ από τις αρχές του έτους 2023, μετά τις θεμελιώδεις αλλαγές που πραγματοποίησε ο Νόμος 5024/2023, μέχρι το τέλος Νοεμβρίου 2023 συνήφθησαν συνολικά 11.175 επιτυχείς

---

⁸⁶ Ψυχομάνης, ΠτωχΔικ,§3, αρ. 260 όπου θεωρεί αυτό ως ένα μείον πρόβλημα της διαδικασίας μνημονεύοντας πως διευκολύνεται έτσι μια «άκριτη και επικίνδυνη ευχέρεια απογύμνωσης της προσωπικότητας του οφειλέτη ενώπιον των διωκτών του» .

⁸⁷ <https://www.agrotypos.gr/chrima/trapezes-alla-chrimatodotika-mesa/allages-epitokion-se-rythmiseis-ofeilon-exodikastikou>

ρυθμίσεις οφειλών, οι οποίες αντιστοιχούν σε 4,1 δισ. Ευρώ αρχικών οφειλών⁸⁸.

Πάντως, κατά τη γνώμη της γράφουσας, ο εν λόγω μηχανισμός χρειάζεται να υποστεί κι άλλες τροποποιήσεις, ώστε να καταστεί αποτελεσματικός, καθότι δεν έχουν επιλυθεί τα βαρύνουσας σημασίας προβλήματα που εντοπίζονται, όπως το υπολογιστικό εργαλείο, η αυθαίρετη διάδοση πληροφοριών του οφειλέτη, με κυριότερο, κατά τη γνώμη μου, την ανάγκη παροχής της δυνατότητας συμμετοχής του Δημοσίου και των ΦΚΑ κατά το πρώτο στάδιο της σύναψης της σύμβασης, και όχι εκ των υστέρων, καθώς υπό αυτήν την μορφή, δεν έχουν λόγο επί των όρων ρύθμισης που αφορούν απαιτήσεις τους, με εξαίρεση τη δυνατότητα σύναψης διμερούς σύμβασης, αφού οι χρηματοδοτικοί φορείς κάνουν τη πρόταση για λογαριασμό τους, συγκεντρώνοντας στα χέρια τους υψίστη και αυθαίρετη, θα λέγαμε, εξουσία⁸⁹.

Γ. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΣΕ ΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ

1. Γενικά

Ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα που έχει διαταράξει τον νομικό κόσμο επί σειρά ετών, είναι η νομιμοποίηση των Servicers να ασκούν αγωγές και λοιπά ένδικα βοηθήματα για την είσπραξη των απαιτήσεών τους, όταν η μεταβίβαση των απαιτήσεων και η ανάθεση της διαχείρισης πραγματοποιείται κατά τις διατάξεις του Ν. 3156/2003.

Προτού όμως ερευνήσουμε το κρίσιμο αυτό νομικό ζήτημα, αναγκαίο είναι να αναφέρουμε κάποια βασικά χαρακτηριστικά του νομοθετήματος 4354/2015, δεδομένου ότι προηγήθηκε μια σύντομη αναφορά για τον νόμο 3156/2003.

---

⁸⁸ <https://www.ot.gr/2023/12/05/oikonomia/eksodikastikos-mixanizmos-istoriko-ypsilo-neon-aitiseon-kai-ton-noemvrio/>

⁸⁹ Ο Ψυχομάνης χαρακτηρίζει το γεγονός αυτό ως μια «περίεργη επίδειξη περισσής εμπιστοσύνης στους χρηματοδοτικούς φορείς», Ψυχομάνης, ΠτωχΔικ, §3, αρ. 260.

2. Νόμος 4354/2015

2.1. Σκοπός Νομοθετήματος

Ο νόμος 4354/2015 εισήχθη στην χώρα μας με στόχο την αντιμετώπιση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, στα πλαίσια εκτέλεσης του από 19.8.2015 Μνημονίου⁹⁰. Εργαλείο για την επίτευξη του στόχου, ήτοι την εξυγίανση των τραπεζών ήταν η δημιουργία μιας δευτερογενούς αγοράς κόκκινων δανείων, τα οποία μεταβιβάζονταν, όχι αυτοτελώς, αλλά ως γενικευμένες ομάδες απαιτήσεων⁹¹. Όπως μνημονεύεται στην αιτιολογική έκθεση, αμφότερα τα μέρη θα επωφεληθούν από αυτό το σχήμα, αφενός οι τράπεζες, αφού θα ενισχύσουν τη ρευστότητά τους από το προϊόν της πώλησης, καθώς το τίμημα από πράξεις αναγκαστικής εκτέλεσης δεν είναι εγγυημένο και σε κάθε περίπτωση δεν επέρχεται άμεσα, αφετέρου οι οφειλέτες, οι οποίοι δύνανται να δεχτούν πολύ ευνοϊκότερες ρυθμίσεις των απαιτήσεων από τους εκδοχείς, αφού οι τελευταίοι απέκτησαν την απαίτηση σε τιμή χαμηλότερη της ονομαστικής αξίας, με αποτέλεσμα πρόταση που μπορεί να ήταν ζημιογόνα για την τράπεζα να είναι συμφέρουσα για τον εκδοχέα.

2.2. Βασικά χαρακτηριστικά του Ν. 4354/2015

Ο νόμος 4354/2015, με στόχο τη δημιουργία μιας δευτερογενούς αγοράς έφερε στο νομικό προσκήνιο δύο νέες μορφές ανωνύμων εταιρειών, α) τις "εταιρείες απόκτησης απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις" (ΕΑΑΔΠ)⁹², και β) τις "εταιρείες διαχείρισης απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις" (ΕΔΑΔΠ),

⁹⁰ Σύμφωνα με τον *Κολοτούρο*, η πηγή του φαινομένου των κόκκινων δανείων ερείδεται στις ίδιες τις τράπεζες, οι οποίες έτειναν να παρέχουν συνεχείς πιστώσεις, χωρίς ωστόσο να θέτουν αυστηρά χρηματοδοτικά κριτήρια, Δικονομική αρμοδιότης των εταιρειών διαχείρισης απαιτήσεων εκ δανείων και πιστώσεων, ΧρΙΔ ΙΘ/2019, 467.

⁹¹ *Τσολακίδης*, Μεταβίβαση απαιτήσεων από μη εξυπηρετούμενα δάνεια, ΧρΙΔ 2016. 642.

⁹² Αρχικά με τον Ν. 4354/2015 απαιτούνταν ειδική άδεια λειτουργίας από την Τράπεζα της Ελλάδος για την ίδρυση και λειτουργία αυτών των εταιρειών, οι οποίες μπορεί να ήταν ελληνικές ανώνυμες εταιρείες ή εταιρείες που εδρεύουν στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο ή εταιρείες με έδρα σε τρίτες χώρες, αλλά με δικαίωμα ίδρυσης υποκαταστήματος στην χώρα μας υπό ορισμένες προϋποθέσεις, διάταξη η οποία τροποποιήθηκε με τον Ν. 4389/2016, με αποτέλεσμα πλέον να αρκεί οι εταιρείες αυτές να προβλέπουν απλά στο καταστατικό ως σκοπό την απόκτηση απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις. Εξάλλου, ορθώς αναίρεσε ο νομοθέτης την εν λόγω προϋπόθεση, καθώς επιβαλλόταν διπλή αδειοδότηση υπό το προ ισχύσαν καθεστώς, ήτοι απαιτούνταν άδεια για κάθε μια από τις δύο συμμετέχουσες εταιρείες, *Καλέργης*, Προϋποθέσεις έγκυρης μεταβίβασης απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 4354/2015, ΔΕΕ8-9/2019,1089. Ωστόσο, παρά την ελαχιστοποίηση των απαραίτητων νόμιμων προϋποθέσεων, βάσει του αρ 1 παρ. 22 Ν. 4354/2015, ο νομοθέτης τις υποχρέωσε να τηρούν τον Κώδικα Δεοντολογικής των Τραπεζών και τον Νόμο περί Προστασίας του Καταναλωτή, ενώ έθεσε αυστηρές προϋποθέσεις στις ΕΔΑΔΠ, οι οποίες επωμίζονται το έργο της διαχείρισης.

οι οποίες φέρουν ειδικό και αποκλειστικό σκοπό, λαμβάνουν ειδική άδεια λειτουργίας από την Τράπεζα της Ελλάδος, με δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης και υπόκεινται στην εποπτεία της.

Αντίστοιχα, καθιέρωσε και δύο νέες συμβάσεις α) τη σύμβαση πώλησης και μεταβίβασης απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις, και β) τη σύμβαση διαχείρισης απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις. Καθ'αυτόν τον τρόπο, και με στόχο την καταστολή του φαινομένου των κόκκινων δανείων, έδωσε στα πιστωτικά ιδρύματα τις εξής δυνατότητες, α) τη δυνατότητα ανάθεσης της διαχείρισης σε κάποιον τρίτο, την ΕΔΑΔΠ, όπου, σε αυτήν την περίπτωση το πιστωτικό ίδρυμα παραμένει φορέας των απαιτήσεων, και β) τη δυνατότητα μεταβίβασης των απαιτήσεων, οπότε οι τράπεζες αποξενώνονται πλήρως από αυτές, εξυγιαίνοντας, έτσι, ισολογισμό τους.^{93 94}

Ειδικά για τη σύμβαση πώλησης, «μεταβιβάζων» μπορεί να είναι μόνο πιστωτικό ή χρηματοδοτικό ίδρυμα, ενώ αποκτών μόνο ΕΑΑΔΠ, αντίθετα όσον αφορά τις συμβάσεις διαχείρισης, διαχειριστής δύναται να είναι μόνο αδειοδοτημένη ΕΔΑΔΠ (αρ. 1 παρ.1 περ. β' Ν. 4354/2015), ενώ το πρόσωπο του αναθέτοντος εξαρτάται από τη μεταβίβαση ή μη της απαίτησης, ήτοι αν το πιστωτικό ίδρυμα επέλεξε μόνο την ανάθεση της διαχείρισης, μόνο αυτό είναι αναθέτον, αντίθετα, αν μεταβίβασε τις απαιτήσεις στις ΕΑΑΔΠ, τότε οι τελευταίες υποχρεούνται να συνάψουν συμβάσεις διαχείρισης με τις ΕΔΑΔΠ (αρ.1 παρ. 1 περ. β')⁹⁵.

Ιδιαίτερης μνείας χρήζει το γεγονός πως, η σύναψη σύμβασης διαχείρισης από το πιστωτικό ίδρυμα είναι δυνατή (αρ. 2 παρ. 1 Ν. 4354/2015), ενώ για τις ΕΑΑΔΠ είναι υποχρεωτική (αρ.1 περ. γ'). Έτσι, στην περίπτωση που το πιστωτικό ίδρυμα επιλέξει να μεταβιβάσει τις απαιτήσεις και όχι απλά να αναθέσει τη διαχείριση αυτών, οι δύο συμβάσεις του ν.

---

⁹³ Τσολακίδης, 643.

⁹⁴ Ο νομοθέτης, λόγω της επιτακτικής ανάγκης αντιμετώπισης των κόκκινων δανείων, με την πρόβλεψη αυτών των δύο συμβάσεων, προχώρησε σε μια χαλάρωση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, κάτι το οποίο κρίθηκε, ωστόσο ότι δεν πλήττει σε μεγάλο βαθμό τα συμφέροντα των οφειλετών, Γεωργιάδης, Η μεταβίβαση κόκκινων δανείων από τις τράπεζες και η προστασία προσωπικών δεδομένων του δανειολήπτη, 3.

⁹⁵ Τυχόν περαιτέρω μεταβίβαση από τις εταιρείες διαχείρισης προς κάποια άλλη εταιρεία διαχείρισης εκπίπτει του πεδίου εφαρμογής του Ν. 4354/2015, Κιτσάρας, Η περαιτέρω μεταβίβαση απαιτήσεως από δάνεια και πιστώσεις, μετά την αρχική απόκτηση της από «εταιρεία αποκτήσεως» του ν. 4354/2015. Προϋποθέσεις και συνέπειες, ΧρΙΔ ΙΘ/2019, 308-309.

4354/2015 είναι αλληλένδετες, καθώς προϋπόθεση τους κύρους της σύμβασης πώλησης είναι η σύναψη έγκυρης σύμβασης διαχείρισης μεταξύ του εκδοχέα και της ειδικά αδειοδοτημένης ΕΔΑΔΠ (αρ. 1 περ. γ').

Ειδικότερα, όσον αφορά τη σύμβαση πώλησης και μεταβίβασης απαιτήσεων, αυτή διέπεται από τα άρθρα 513 ΑΚ επ. και 455 επ. ΑΚ αντίστοιχα, με τις ιδιαιτερότητες που αναλύθηκαν ως άνω με τον Ν. 3156/2003, ήτοι τη τήρηση εγγράφου τύπου της εκχώρησης και την υποχρέωση καταχώρησης περίληψης της σύμβασης στο Ενεχυροφυλακείο, έχοντας εδώ, ως επιπλέον προϋπόθεση, για την αναγγελία, να γνωστοποιηθεί η σύμβαση επιπλέον σε οφειλέτη και εγγυητή, με κάθε πρόσφορο μέσο (αρ. 3 παρ. 4), συμπεριλαμβανομένων και των ηλεκτρονικών μέσων με την τροποποίηση του αρ. 69 Ν. 4549/2018.⁹⁶ Ο εν λόγω νόμος, δηλαδή, προβλέπει την τήρηση διπλής διαδοχικής δημοσιότητας, γεγονός που εξυπηρετεί τα συμφέροντα των οφειλετών.

Όσον αφορά τη σύμβαση διαχείρισης, ο νόμος με το αρ. 2 παρ. 2, εξόπλισε αυτήν με ένα ελάχιστο περιεχόμενο, αποτελούμενο από: α) τις απαιτήσεις και το στάδιο μη εξυπηρέτησης στο οποίο βρίσκεται κάθε απαίτηση, β) τις πράξεις της διαχείρισης, όπως επί παραδείγματι η νομική και λογιστική παρακολούθηση, η είσπραξη αυτών, η διευθέτηση οφειλών κ.λ.π. και γ) η αμοιβή που εισπράττουν οι εταιρείες για τη διαχείριση, η οποία προβλέπεται ρητά ότι δεν πρέπει να επιβαρύνει τον δανειστή.

Τέλος, ως προς το αντικείμενο των συμβάσεων, αυτές περιλαμβάνουν απαιτήσεις που έχουν χορηγηθεί από πιστωτικό ή χρηματοδοτικό ίδρυμα, ληξιπρόθεσμες ή μη⁹⁷, καθώς και κάθε άλλο δικαίωμα που συνδέεται με αυτές.

---

⁹⁶ Δικαιολογητικός λόγος θέσπισης της διάταξης αυτής ήταν η μείωση του κόστους και η απλοποίηση της διαδικασίας, *Καλέργης*, 1096.

⁹⁷ Με τον νόμο 4389/2016 εντάχθηκαν στο πεδίο εφαρμογής του νόμου 4354/2015 και οι μη ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις. Ratio για την εν λόγω επέκταση του πεδίου εφαρμογής του νόμου ήταν ότι με την ένταξη των μη ληξιπρόθεσμων οφειλών στις ομάδες των μεταβιβαζόμενων απαιτήσεων, αυτές θα έχουν καλύτερη αξιολόγηση και συνεπώς το τίμημα της εκποίησης θα είναι υψηλότερο, *Τσολακίδης*, 643.

3. Σύγκριση Ν.3156/2003 και 4354/2015

Μετά από αυτήν την συνοπτική απεικόνιση των δύο νομοθετημάτων, ως προς τα βασικά τους σημεία, παρατηρούμε εύλογα, πως, παρά τον κοινό τρόπο μεταβίβασης των απαιτήσεων που συναντάται⁹⁸, ήτοι μέσω σύναψης των ως άνω δύο συμβάσεων αλλά και τις συνέπειες που επέρχονται από αυτές, τα δύο νομοθετήματα διαφέρουν σε πολλά σημεία, καθότι το δεύτερο νομικό κατασκευάσμα παρουσιάζει πρόσθετες, ειδικές και αυστηρότερες προϋποθέσεις. Πέραν από τις ως άνω αυστηρές προϋποθέσεις, ήτοι την εποπτεία της Τράπεζας της Ελλάδος, το ειδικό υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής, τη διπλή δημοσιότητα της σύμβασης, η ιδιαιτερότητα έγκειται επίσης στην καθιέρωση υποχρέωσης εξώδικης⁹⁹ πρόσκλησης προς τον οφειλέτη (και τον τυχόν εγγυητή), που τυγχάνει καταναλωτής¹⁰⁰ για διακανονισμό *με γραπτή κατάλληλη ρύθμιση*¹⁰¹ με συγκεκριμένους όρους αποπληρωμής κατά τις *διατάξεις του Κώδικα Δεοντολογίας των οφειλών*, τάσσοντας, μάλιστα, προθεσμία δώδεκα μηνών πριν την προσφορά πώλησης¹⁰². Η υποχρέωση αυτή αποτελεί προϋπόθεση του κύρους της μεταβίβασης¹⁰³, πλην όμως αξίζει να σημειωθεί ότι και μετά το πέρας της μεταβίβασης, βάσει του αρ. 3 παρ. 2 εδ. γ', ο νέος εκδοχέας είναι, επίσης, επιφορτισμένος με την υποχρέωση να προβαίνει πρωτίστως σε εξωδικαστική διευθέτηση των οφειλών. Εξάλλου, η αυστηρότητα του εν λόγω νομοθετήματος έγκειται και στη ρύθμιση του αρ. 3 παρ. 7 Ν. 4354/2015 όπου ορίζεται ότι με την μεταβίβαση των απαιτήσεων

---

⁹⁸ Αμφότεροι οι νόμοι εισάγουν ένα ειδικό δικαίο εκχώρησης με συγκεκριμένες προϋποθέσεις που πρέπει να τηρούνται για την πώληση και μεταβίβαση απαιτήσεων.

⁹⁹ Με τον όρο «εξώδικη» πρόσκληση, μη υπαρχούσης ρητής μνείας περί επίδοσης διά δικαστικού επιμελητή, αρκεί απλή αποστολή, όπως με courier ή με συστημένη επιστολή, *Καλέργης*, 1094.

¹⁰⁰ Η υποχρέωση αυτή με τον Ν. 4549/2018 αφορά μόνο τους καταναλωτές κατά την στενή του όρου έννοια, σύμφωνα με το άρθρο 1^α Ν. 2251/1994, χωρίς, βέβαια, οι λοιποί καταναλωτές να αποστερούνται κάθε μορφή προστασίας, καθώς οι εταιρείες διαχείρισης οφείλουν, σε κάθε περίπτωση να πράττουν με γνώμονα τον Κώδικα Δεοντολογίας, *Καλέργης*, 1092.

¹⁰¹ Για να προβεί η τράπεζα στην κατάλληλη ρύθμιση, αναπροσαρμόζοντας τους όρους εξυπηρέτησης του δανείου, θα πρέπει να προχωρήσει σε μια πολυδιάστατη αξιολογική κρίση, ήτοι να λάβει υπόψη της πολλούς παράγοντες, όπως την οικονομική κατάσταση του δανειολήπτη, το ελάχιστο επίπεδο των ευλόγων δαπανών διαβίωσης, το ύψος και είδος της οφειλής, το ύψος των εξασφαλίσεων, την ικανότητα αποπληρωμής του οφειλέτη, *Καλέργης*, 1093.

¹⁰² Ως χρονικό σημείο της προσφοράς, ορθό είναι να θεωρήσουμε το χρόνο υπογραφής της σύμβασης πώλησης και μεταβίβασης απαιτήσεων, για λόγους ασφάλειας δικαίου, καθότι μπορούμε να πούμε πως θεωρούνται βέβαιοι και οριστικοί οι όροι της συμφωνίας.

¹⁰³ Τυχόν παράλειψη από πλευράς του πιστωτικού ιδρύματος να προβεί στην εν λόγω εξώδικη πρόσκληση γεννά σχετική ακυρότητα της πώλησης, *Ψυχομάνης*, Η προβληματική των κόκκινων δανείων, 1331.

απαγορεύεται να χειροτερεύσει η ουσιαστική και δικονομική θέση του πρωτοφειλέτη και του εγγυητή¹⁰⁴.

Περαιτέρω, ο εν λόγω νόμος δεν προβλέπει φορολογικά κίνητρα, όπως ισχύει στον Ν. 3156/2003, ο οποίος ρητά μνημονεύει στην παρ. 1 αρ. 14, ότι οι ομολογίες απαλλάσσονται από κάθε άμεσο, έμμεσο φόρο ή τέλος, εισφορά, κ.λ.π..

Ωστόσο, η βασική διαφορά μεταξύ των νομοθετημάτων, η οποία αποτέλεσε αντικείμενο έντονου προβληματισμού στον νομικό κόσμο είναι ότι όταν η μεταβίβαση των απαιτήσεων λαμβάνει χώρα υπό το φως του Ν. 4354/2015, ο νομοθέτης ρητά εξόπλισε τις Εταιρίες Διαχείρισης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις (ΕΔΑΔΠ) με την κατ'εξαίρεση νομιμοποίηση, σύμφωνα με το αρ. 2 παρ. 4 του νόμου, παρέχοντας τους την εξουσία να συμμετέχουν σε κάθε είδους διαγνωστική δίκη αλλά και να εκκινούν και να συμμετέχουν σε δίκες περί την εκτέλεση προς το σκοπό της είσπραξης των απαιτήσεών τους¹⁰⁵¹⁰⁶.

Αντίθετα, μη υπάρχουσας σχετικής ρητής νομοθετικής βουλήσεως στον Ν. 3156/2003, εύλογα γεννάται το ερώτημα περί του εύρους των εξουσιών των εταιρειών ειδικού σκοπού, πλην όμως για να οδηγηθούμε σε μια απάντηση, οφείλουμε εκ προοιμίου να διερευνήσουμε άλλα ζητήματα, ήτοι, ενδεικτικά, αν

---

¹⁰⁴ Βέβαια, παρότι οι οφειλέτες ελπίζουν σε διαπραγματεύσεις και σε καλή τη πίστει ενέργειες των εταιρειών διαχείρισης, φαίνεται πως οι τελευταίες, όχι μόνο παραμερίζουν αυτήν την αρχή, αλλά τείνουν να επιβάλλουν δυσμενείς όρους σε συμβάσεις συμβιβασμού και γενικά να χρησιμοποιούν κατ'εξοχήν επιθετικές μεθόδους είσπραξης των απαιτήσεων, *Ρούσσης*, 577.

¹⁰⁵ Ο *Κολοτούρος*, δεν κάνει λόγο για απορρέουσα από το νόμο κατ'εξαίρεση νομιμοποίηση, αλλά για *συμβατική θεμελίωση της νομιμοποίησης*, και συγκεκριμένα θεωρεί θεμέλιο της νομιμοποίησης τη σύμβαση διαχείρισης, και δη τη ρητή μνεία περί εξουσιοδότησης προς είσπραξη, που πρέπει υποχρεωτικά να περιέχει αυτή, ελλείψει της οποίας δεν υφίσταται κατ'εξαίρεση νομιμοποίηση, *ΧρΙΔ ΙΘ/2019*, 472.

¹⁰⁶ Οι ΕΑΑΔΠ, ως εκδοχείς έχουν καταστεί δανειστές, πραγματικοί δικαιούχοι των απαιτήσεων. Ειδικά για τις ΕΔΑΔΠ, εφόσον έχει προηγηθεί σύμβαση πώλησης και εκχώρησης απαιτήσεων προς τις ΕΑΑΔΠ, η νομιμοποίησή τους είναι αποκλειστική, λόγω του ότι η ανάθεση διαχείρισης σε αυτήν την περίπτωση είναι υποχρεωτική, αντίθετα, αν δεν μεταβιβαστεί η απαίτηση, τότε η νομιμοποίηση είναι κατά την άποψη που επικρατεί, συντρέχουσα, έχοντας δηλαδή και τα πιστωτικά ιδρύματα δυνατότητα διεξαγωγής δίκης, *Γεωργιάδης*, εις *Απαλαγάκη -Σταματόπουλος ΚΠολΔ*, 68, αρ. 7, *Γιαννόπουλος*, Η εταιρεία διαχείρισης απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις ως μη δικαιούχος διάδικος στη διαγνωστική δίκη και στο στάδιο της αναγκαστικής εκτέλεσης. Κριτική επισκόπηση των ρυθμίσεων του Ν. 4354/2015 και de lege ferenda προτάσεις, *Αρμ 3-4/2019*, 246. Μάλιστα, στην τελευταία περίπτωση, τα μέρη, στα πλαίσια της αρχής ελευθερίας των συμβάσεων, δύνανται να ορίσουν στη σύμβαση το είδος της νομιμοποίησης, ήτοι αν επιθυμούν συντρέχουσα ή αποκλειστική, *Γιαννόπουλος*, 246, *Κολοτούρος*, *ΧρΙΔ ΙΘ/2019*, 469.

πρόκειται για εκούσιο ή ακούσιο κενό νόμου, αν χάριν συνάφειας των δυο νομοθετημάτων κρίνεται τελεολογικά ορθή η κοινή αντιμετώπισή τους και προς διαφύλαξιν της ασφάλειας του δικαίου, υπό ποιες προϋποθέσεις παραχωρείται η κατ'εξαίρεση νομιμοποίηση, αν τα νομοθετήματα αυτά μπορούν να λειτουργήσουν συνδυαστικά ή μόνο διαζευκτικά κ.λ.π..

Η αλήθεια είναι πως η ελληνική νομολογία, όλα αυτά τα έτη, τάχθηκε υπέρ της άποψης ότι οι εταιρείες διαχείρισης δεν νομιμοποιούνται να προβούν σε πράξεις αναγκαστικής εκτέλεσης, καθότι ο νόμος 3156/2003 δεν περιέχει ρητή διάταξη, όπως αντίστοιχα ο Νόμος 4354/2015, με αποτέλεσμα, ελλείψει ειδικής μνείας και σαφής νομοθετικής βουλήσεως, να φέρουν αποκλειστικά και μόνο εξουσία αντιπροσώπευσης.¹⁰⁷

4. Κατ'εξαίρεση νομιμοποίηση

Εν γένει, ως μη δικαιούχοι διάδικοι ορίζονται πρόσωπα τα οποία δύνανται να διεξάγουν ορισμένες δίκες ιδίω ονόματι, αλλά για αλλότρια δικαιώματα, χωρίς να είναι οι ίδιοι υποκείμενα της επίδικης έννομης σχέσης.¹⁰⁸ Το νομικό αυτό κατασκευάσμα αποτελεί εξαίρεση στον θεμελιώδη δικονομικό κανόνα περί σύμπτωσης στο ίδιο πρόσωπο του νομιμοποιούμενου προς διεξαγωγή δίκης και του υποκειμένου της έννομης σχέσης. Λόγοι, βέβαια, που δικαιολογούν τη διάσπαση του δικονομικού αυτού κανόνα είναι η εξυπηρέτηση των αναγκών ενός λειτουργήματος, όπως συμβαίνει με τον σύνδικο, τον εισαγγελέα, τον εκκαθαριστή κληρονομιάς, τον εκτελεστή διαθήκης κ.λ.π., ή των συμφερόντων του αληθινού φορέα ή εν γένει προς εξυπηρέτηση κοινωνικού ή συλλογικού οφέλους, όπως π.χ. η περίπτωση των επαγγελματικών σωματείων εργαζόμενων¹⁰⁹, οι ΕΔΑΔΠ κ.λ.π..

Εύλογα γεννάται στο σημείο αυτό, το εξής ερώτημα, από που πηγάζει η εξαιρετική νομιμοποίηση;

---

¹⁰⁷ Ενδεικτικά αποφάσεις των δικαστηρίων με αντίστοιχη κρίση είναι οι υπ' αριθμ. ΜΠρΚεφαλ 6/2023, ΜΠρΠατρών 38/2023, ΜΠρΠατρών 85/2023, ΕφΔυτ Μακ 122/2022, Εφ Πειρ 595/2022, ΕιρΣερρών 93/2022, ΜΠρ Κυκλίκ 226/2022, ΜΠρΗλείας 270/2022, ΜΠρΚορινθ 171/2022, ΕφΑθ 1858/2022, Εφθες 494/2022, ΜΠρ Κω 431/2022, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ κ.λ.π.

¹⁰⁸ Πλεύρη, Μη δικαιούχοι και μη υπόχρεοι διάδικοι στην πολιτική δίκη, 2014, §2, 59.

¹⁰⁹ Πλεύρη, Μη δικαιούχοι διάδικοι, §2, 62-63.

Στο ελληνικό δίκαιο, η νομιμοποίηση πηγάζει από τον ίδιο τον νόμο, και συγκεκριμένα από το ουσιαστικό (π.χ. αρ. 495 ΑΚ κ.λ.π.) και το δικονομικό δίκαιο (π.χ. αρ. 72, 225 ΚΠολΔ κ.λ.π.), χωρίς να υπάρχει κάποια ρητή πρόβλεψη για δυνατότητα δικαιοπρακτικής θεμελίωσης της κατ'εξαίρεση νομιμοποίησης.¹¹⁰ Στο παρελθόν, υποστηρίχθηκε η θέση περί επιτρεπτού αυτής της επιλογής¹¹¹, με την προϋπόθεση ότι υπάρχει βούληση του φορέα της αξίωσης να εξουσιοδοτήσει κάποιον τρίτο με σκοπό την είσπραξη απαίτησης για λογαριασμό του¹¹², ωστόσο, η βούληση αυτή θα πρέπει να συνοδεύεται και από ιδιαίτερο έννομο συμφέρον του μη δικαιούχου διαδίκου, στο πρόσωπο του οποίου θα υπήρχαν δυσμενείς οικονομικές συνέπειες.¹¹³ Ανάλογη θέση περί αναγνώρισης αυτής της δυνατότητας, ασπάστηκε μια μικρή μερίδα της νομολογίας¹¹⁴, και μάλιστα χωρίς να τεθεί ως προϋπόθεση η ύπαρξη ειδικού εννόμου συμφέροντος, πλην όμως αυτή εξασθένησε με την έκδοση της υπ' αριθμ. ΑΠ 45/2007¹¹⁵, όπου φαίνεται ότι, έκτοτε, παγιώθηκε το ανεπίτρεπτο της συμβατικής θεμελίωσης της κατ'εξαίρεση νομιμοποίησης. Ειδικότερα, η εν λόγω απόφαση έκρινε ότι, με εξαίρεση τις περιπτώσεις των αρ. 472 παρ. 1 και 665 παρ. 1 του ΚΠολΔ, ο θεσμός της εκούσιας αντιπροσώπευσης δεν αναγνωρίζεται στο αστικό δικονομικό δίκαιο, ταυτόχρονα δε ο εκούσιος αντιπρόσωπος δεν συγκαταλέγεται στα πρόσωπα που μετέχουν σε δίκη, όπως αυτά αναγνωρίζονται, κατά το δικονομικό δίκαιο, στις διατάξεις των άρθρων 116, 118 αριθ. 5, 259 παρ. 2 και 310 παρ. 2 του ΚΠολΔ, αλλά ούτε μπορεί να τεθεί σε εφαρμογή το αρ. 713 ΑΚ, με

---

¹¹⁰ *Κολοτούρος*, Δικαιοπρακτική θεμελίωσις της νομιμοποίησης προς διεξαγωγή της διαγνωστικής δίκης και διενέργειαν της αναγκαστικής εκτελέσεως, ΧρΙΔ Ε/2005,396, όπου αναφέρει ότι το ιταλικό και γαλλικό δίκαιο ρητά απαγορεύουν τη δικαιοπρακτική θεμελίωση της κατ'εξαίρεση νομιμοποίησης, σε αντίθεση με το γερμανικό δίκαιο, στο οποίο αναγνωρίζεται αυτή η δυνατότητα.

¹¹¹ *Κολοτούρος*, ΧρΙΔ Ε/2005, 402,410, ο οποίος τάχθηκε υπέρ της συμβατικής θεμελίωσης της κατ'εξαίρεση νομιμοποίησης.

¹¹² Σύμφωνα με τον *Κολοτούρο*, η εξουσιοδότηση αυτή αποτελεί μονομερή δικονομική δικαιοπραξία κατ'αναλογία του άρθρου 239 ΑΚ, όπου συγκεκριμένα ως συναίνεση νοείται η εξουσιοδότηση ενώ η είσπραξη νοείται ως διάθεση υπό την ευρεία εννοία, περιλαμβάνοντας όχι μόνο εκποιητικές δικαιοπραξίες αλλά και διαδικαστικές πράξεις, όπως άσκηση της αγωγής. Μάλιστα, ο ίδιος θεωρεί πως το αρ. 239 ΑΚ αποτελεί νομοθετικό έρεισμα που επιτρέπει τη δικαιοπρακτική θεμελίωση της κατ'εξαίρεση νομιμοποίησης, ΧρΙΔ Ε/2005,401.

¹¹³ *Χριστοπούλου*, 630, η οποία αναφέρει πως στο Γερμανικό Δίκαιο, ως περιπτώσεις στις οποίες γίνεται δεκτή η συμβατική θεμελίωση είναι η εξασφαλιστική εκχώρηση, η χρηματοδοτική μίσθωση, η εξουσιοδότηση προς είσπραξης κ.λ.π..

¹¹⁴ ΕφΑθ1390/2003, ΜΠρΑθ 2117/1994, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

¹¹⁵ ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

αποτέλεσμα να απορρίψει ως απαράδεκτη την αίτηση αναίρεσης που άσκησε άμεση αντιπρόσωπος, ελλείψει νομιμοποίησης.¹¹⁶

Πράγματι, η καθιέρωση μιας τέτοιας δυνατότητας θα προήγαγε την αμεσότητα και επιτάχυνση των συναλλαγών, ωστόσο η αφειδής αναλογική εφαρμογή διατάξεων δεν μπορεί να επιλύσει όλα τα νομικά προβλήματα που αναδύονται από την αναγνώριση του εν λόγω δικαιώματος, αντίθετα δε δημιουργείται ανασφάλεια δικαίου.¹¹⁷ Πάντως, κατά τη γνώμη της γράφουσας, επειδή, ακριβώς, πρόκειται για εξαίρεση, δεν θα πρέπει η νομιμοποίηση αυτή να προκύπτει αυθαίρετα, αλλά να πηγάζει από ειδική διάταξη νόμου¹¹⁸, ήτοι η κάθε περίπτωση να έχει αναγνωριστεί με νομοθετική πρωτοβουλία, χωρίς να μπορεί να γενικευτεί ούτε να επεκταθεί με αναλογική εφαρμογή ή ερμηνεία¹¹⁹, διαφορετικά, η αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων και της ιδιωτικής αυτονομίας, θα καθίσταντο απεριορίστες, με αποτέλεσμα να αποκτούν καταλυτικό ρόλο στη διάπλαση του δικονομικού δικαίου, καταστρατηγώντας διατάξεις που έχει θέσει ο ίδιος ο νομοθέτης.

5. Η απόφαση ΑΠ 822/2022

Ως παρίσταται εύλογο, το ζήτημα αυτό απασχόλησε τη θεωρία και τη νομολογία με σωρεία υποθέσεων, φτάνοντας μέχρι και τον Άρειο Πάγο. Αρχικώς εκδόθηκε η υπ' αριθμ. 822/2022 απόφαση του Αρείου Πάγου¹²⁰, μια απόφαση σταθμός για την μέχρι τότε ιστορική εξέλιξη του θέματος, η οποία απέρριψε την πρόσθετη παρέμβαση της ανώνυμης εταιρείας διαχείρισης «Intrum Hellas» ελλείψει νομιμοποίησης, δίδοντας μια ελπίδα στους οφειλότες και ανοίγοντας το δρόμο για οριστική διευθέτηση του ζητήματος. Ειδικότερα, έκρινε ότι ο νόμος δεν έχει απονεμίσει στις εταιρείες ειδικού σκοπού του αρ. 10 παρ. 14 Ν. 3156/2003, την ιδιότητα του μη δικαιούχου διαδίκου, ώστε να

---

¹¹⁶ Αξιομνημόνευτη τυγχάνει και η υπ' αριθμ. ΑΠ 1595/2014 (ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ) απόφαση, η οποία έκρινε ότι η αναγνώριση δυνατότητας συμβατικής θεμελίωσης της νομιμοποίησης των διαδίκων οδηγεί σε ανεπίτρεπτη διεύρυνση των υποκειμενικών ορίων της δίκης και του δεδικασμένου δυνάμει της ιδιωτικής βούλησης, γι' αυτό και πρέπει να αποκλεισθεί, απορρίπτοντας τη νομιμοποίηση του εντολοδόχου ως εναγομένου, αντί του εντολέα.

¹¹⁷ Χριστοπούλου, 636-637, η οποία τάσσεται κατά της δυνατότητας δικαιοπρακτικής θεμελίωσης της νομιμοποίησης.

¹¹⁸ Γεωργιάδης εις Απαλαγάκη -Σταματόπουλος ΚΠολΔ, 68 αρ. 7.

¹¹⁹ Πλεύρη, Μη δικαιούχοι διάδικοι, §2,61, όπου επισημαίνει ότι ως κατ' εξαίρεση νομιμοποίηση νοείται μόνο η εκ του νόμου ικανότητα ή εξουσία ενός προσώπου να διεξάγει δίκη.

¹²⁰ ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

δύνανται να εγείρουν αγωγές, πρόσθετες παρεμβάσεις και κάθε άλλου είδους ένδικο βοήθημα ή να εκκινούν και να συμμετέχουν σε δίκες περί την εκτέλεση, αντίθετα δε υφίσταται μεταξύ αυτών και των πιστωτικών ιδρυμάτων απλή σχέση αντιπροσώπευσης, έχοντας την εξουσία να προβαίνουν σε εξωδικαστικές ενέργειες, νομικές ή υλικές, ρύθμισης οφειλών και είσπραξη των απαιτήσεων από τους οφειλέτες. Περαιτέρω, απεφάνθη πως δεν μπορεί να τεθεί ζήτημα αναλογικής εφαρμογής της διάταξης της παρ. 4 αρ. 2 Ν. 4354/2015 για την κατ' εξαίρεση νομιμοποίηση (ως μη δικαιούχων διαδίκων), διότι η ανάθεση της διαχείρισης πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια σύμβασης εντολής, ήτοι με ιδιωτική βούληση και όχι με νομοθετική, όπως επιτάσσει ο νόμος, επισημαίνοντας μάλιστα, πως πρόκειται για δύο διαφορετικά νομοθετήματα, τα οποία ισχύουν παράλληλα, χωρίς η ύπαρξη του ενός να αναιρεί την ύπαρξη του άλλου καθότι, κατ' ουσίαν αφορούν διαφορετικές διαδικασίες και εξυπηρετούν διαφορετικούς σκοπούς.

6. Η απόφαση ΟΛΑΠ 1/2023

6.1. Η πλειοψηφία

Ωστόσο, η κρίση της υπ' αριθμ. ΑΠ 822/2022 ανατράπηκε πολύ σύντομα, διαταράσσοντας εκ νέου τον νομικό κόσμο και δη τον κύκλο των οφειλετών, με την έκδοση της υπ' αριθμ. 1/2023 απόφασης της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου¹²¹, η οποία εκδόθηκε κατόπιν της παραπέμπτικής υπ' αριθμ. 1873/2022 απόφασης του Αρείου Πάγου, η κρίση, ωστόσο, της οποίας δέχτηκε αμφιλεγόμενη κριτική.

Σε πλήρη αντιδιαστολή με το σκεπτικό της υπ' αριθμ. 822/2022 απόφασης, βρίσκεται η απόφαση της ολομέλειας του Αρείου Πάγου, η οποία απεφάνθη εν τέλει περί της νομιμοποίησης των εταιρειών ειδικού σκοπού του Ν.3156/2003 να ασκούν, υπό την ιδιότητά τους ως μη δικαιούχοι διάδικοι, κάθε λογής αναγνωριστικές δίκες και δίκες περί την εκτέλεση, επιλύοντας οριστικά το εν λόγω ζήτημα.

Ειδικότερα, η συλλογιστική πορεία 44 δικαστών της Ολομέλειας ήταν η εξής: Αρχικά αναγνωρίστηκε η ομοιότητα των δύο νομοθετημάτων ως προς το αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής, καθώς θέτουν τις προϋποθέσεις για

---

¹²¹ ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

μεταβίβαση απαιτήσεων από το φορέα του δικαιώματος προς κάποια τρίτη εταιρία, εντάσσοντας, μάλιστα, τις εταιρείες αμφοτέρων των νόμων σε μια ευρύτερη κατηγορία εταιρειών διαχείρισης απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις. Δεδομένου μάλιστα, πως κατά τη γνώμη της ολομέλειας, για την απονομή εξουσίας κατ'εξαίρεση νομιμοποίησης, ο νόμος δεν θέτει κάποια πανηγυρική δήλωση, αρκεί να υποκρύπτεται έστω βούληση του νομοθέτη προς τούτο, έκρινε πως, κατόπιν τελεολογικής ερμηνείας, σκοπός του νομοθέτη, πράγματι, ήταν η απονομή τέτοιας εξουσίας σε αυτές τις εταιρείες, Άλλωστε, επεσήμανε πως, λόγω της *νοηματικής και λειτουργικής συνοχής* μεταξύ των δύο νομοθετημάτων θα δημιουργούταν *λογική ανακολουθία* και ανασφάλεια δικαίου, κατά καταστρατήγηση των άρθρων 2 παρ. 1 και 25 παρ. 1^α του Συντάγματος σε ενδεχόμενο διαφορετικής αντιμετώπισής τους. Παράλληλα, στα πλαίσια της συλλογιστικής της πορείας, μνημονεύει πως σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. 4389/2016 (νόμος που επέφερε τροποποιήσεις στον Ν. 4354/2015): *«παρέχονται στα πιστωτικά ιδρύματα τα θεσμικά εργαλεία αξιοποίησης του χαρτοφυλακίου τους, καθώς θα έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν είτε την εφαρμογή του νόμου περί τιτλοποίησης απαιτήσεων (Ν. 3156/2003) είτε το θεσμικό πλαίσιο που προκρίνεται με το Ν. 4354/2015)»*, εκ του οποίου συνάγει το συμπέρασμα ότι αναγνωρίζεται η παράλληλη εφαρμογή των δύο νομοθετημάτων ως προς τη διαδικασία μεταβίβασης και, ως εκ τούτου, επιτάσσεται ενιαία αντιμετώπιση και ως προς το επίμαχο δικονομικό ζήτημα, ώστε να εξυπηρετηθεί ο νομοθετικός σκοπός που, δεν είναι άλλος, από τη διευκόλυνση της διαχείρισης των απαιτήσεων που πραγματοποιούνται κατά τον Ν. 3156/2003, δίχως τις αυστηρές προϋποθέσεις του Ν. 4354/2015.

Πέραν των ως άνω, ένα ακόμη χαρακτηριστικό παράδειγμα που οδήγησε στην παραδοχή περί της κατ'εξαίρεση νομιμοποίησης ήταν ότι με τον Ν. 2801/2000, όταν και πρωτοεμφανίστηκε ο θεσμός της τιτλοποίησης για απαιτήσεις του Ελληνικού Δημοσίου, το τελευταίο έχαιρε κατ'εξαίρεση νομιμοποίησης για συμμετοχή σε κάθε είδους δικαστική ενέργεια, ενώ θεώρησε αλυσιτελή και ατελέσφορα τα επιχειρήματα που αφορούσαν κύριες και υφιστάμενες διαφορές μεταξύ των νομοθετημάτων, όπως η διαφορετική

φορολογία και η προϋπόθεση της προηγούμενης πρόσκλησης του δανειολήπτη που προτάσσει ο Ν. 4354/2015.

6.2. Η μειοψηφία

Από την άλλη πλευρά, η μειοψηφία, αποτελούμενη από 9 μέλη, προχώρησε σε μια λεπτομερή έκθεση απόψεων, επιλύοντας το εν λόγω φλέγον ζήτημα από άλλη σκοπιά, πλήρως εναρμονισμένη και ταγμένη στο πνεύμα του νόμου, κατά τη γνώμη της γράφουσας, και εφαρμόζοντας ορθώς το εργαλείο της τελεολογικής ερμηνείας του νόμου. Ειδικότερα, οι θέσεις της μειοψηφίας και η συλλογιστικής της πορεία ήταν η εξής:

- Η κατ' εξαίρεση νομιμοποίηση των διαδικών καθίσταται επιτρεπτή, μόνο όταν στηρίζεται σε ρητή νομοθετική βούληση, χωρίς πράγματι να απαιτείται πανηγυρική διατύπωση, αρκεί να υπάρχει μνεία για εξουσία δικαστικών ενεργειών, χωρίς να μπορεί, βέβαια, να καθοριστεί από ιδιωτική βούληση, ούτε μέσω αναλογικής ή συμπληρωματικής ή τελεολογικής ερμηνείας τους, ουδέποτε, άλλωστε, έλαβε χώρα κάποιο τέτοιο νομικό κατασκεύασμα από την ελληνική νομολογία.
- Το κάθε θεσμικό πλαίσιο θεσμοθετήθηκε προς εξυπηρέτηση διαφορετικού σκοπού. Συγκεκριμένα, ο νόμος 3156/2003 εισήχθη στην Ελλάδα πριν τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, ήτοι σε μια περίοδο που έχαιρε μεγάλης οικονομικής ανάπτυξης η χώρα μας, με στόχο αφενός την άμεση χρηματοδότηση των επιχειρήσεων και αφετέρου τη δημιουργία μιας δευτερογενούς αγοράς ομολόγων με υψηλό κέρδος, για τις εταιρείες διαχείρισης και τους επενδυτές. Αντίθετα, ο Ν. 4354/2015 θεσπίστηκε για την καταστολή του φαινομένου των μη εξυπηρετούμενων δανείων και τη εξυγίανση του τραπεζικού συστήματος, γεγονός που δικαιολογεί την παροχή στις εταιρείες διαχείρισης κατ'εξαίρεση νομιμοποίησης, ώστε να απεμπλακούν οι τράπεζες από το δύσκολο έργο της είσπραξης των απαιτήσεων και να επικεντρωθούν στην κύρια αρμοδιότητά τους, ήτοι τη χρηματοδότηση, για αυτό, εξάλλου, και ο νομοθέτης έθεσε αυστηρές προϋποθέσεις.
- Όπως προκύπτει, καταφανώς, από τη ρητή διατύπωση του νόμου 3156/2003, η ανάθεση της διαχείρισης δεν είναι υποχρεωτική, ενώ δεν

απονέμεται τέτοιου είδους νομιμοποίηση, εκουσία βουλήσει του νομοθέτη, καθότι αυτό συνάγεται έμμεσα από το άρθρο 10 του Νόμου (παρ. 15 και 17), που αναφέρει ότι ως είσπραξη των απαιτήσεων ορίζεται η κατάθεση των εισπραττόμενων σε χωριστό λογαριασμό, η εξόφληση των ομολόγων και η κάλυψη των λειτουργικών εξόδων των εταιριών, αλλά και εξ αντιδιαστολής από το άρθρο 4 παρ. 6 του ίδιου νόμου, όπου, ρητά ο νομοθέτης αναφέρεται στον εκπρόσωπο των ομολογιούχων, τον οποίο εξόπλισε με την εξουσία για διενέργεια ορισμένων δικαστικών ενεργειών, με αποτέλεσμα αν πράγματι επιθυμούσε να χορηγήσει και στις εταιρείες αντίστοιχη εξουσία, θα το έπραττε ρητά.

- Ο νόμος 4354/2015 έμεινε ανεφάρμοστος, ακριβώς λόγω της αυστηρότητας των προϋποθέσεων, με αποτέλεσμα οι τράπεζες να επιλέγουν να ενεργοποιήσουν την εφαρμογή του ν. 3156/2003, επωφελούμενες και της φορολογικής ατέλειας που αυτός συνεπάγεται.
- Η βούληση του νομοθέτη είναι εμφανής στην Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4389/2016, καθότι με τη χρήση της διάζευξης φανερώνει ότι οι νόμοι αυτοί είναι αλληλοαποκλειώμενοι.
- Πρόκειται για δυο νόμους, αυτοτελείς, οι οποίοι τέμνονται μόνο στο γεγονός ότι αφορούν μεταβίβαση απαιτήσεων, δίχως, ωστόσο, να υπάρχει άλλο κοινό σημείο, με αποτέλεσμα να μην είναι επιτρεπτή η επιλεκτική εφαρμογή διατάξεων του ενός νόμου και χρήση στον άλλον, καθώς, έτσι, αφενός δημιουργείται ένας τρίτος νόμος, κατ'ουσίαν, κάτι που δεν είναι αρμοδιότητα του δικαστή αλλά του νομοθέτη, αφετέρου διότι κάτι τέτοιο θα γεννούσε ανασφάλεια δικαίου.

6.3. Κριτική

Κατά τη γνώμη της γράφουσας, η μειοψηφία, δια της ως άνω συλλογιστικής πορείας, με πλήρη αιτιολογία και ορθή γραμματική, ιστορικοβουλευτική και τελεολογική ερμηνεία, ορθώς κατέληξε στο πόρισμα ότι δεν είναι επιτρεπτή η συμπληρωματική ή αναλογική εφαρμογή των διατάξεων των δύο νόμων ως προς το ζήτημα της κατ' εξαίρεση νομιμοποίησης.

Ιδιαίτερα κρίσιμο επιχείρημα που συνηγορεί υπέρ της άποψης περί μη νομιμοποίησης των εταιρειών διαχείρισης όταν η μεταβίβαση έγινε υπό το φως των διατάξεων του Ν. 3156/2003 είναι ότι, ως αναλύθηκε ως άνω, η κατ'εξαίρεση νομιμοποίηση απαιτεί ρητή νομοθετική βούληση και ειδική διάταξη νόμου, χωρίς να δύναται να είναι προϊόν ιδιωτικής βουλήσεως ή να μπορεί να αναπληρωθεί ένα τέτοιο κενό με αναλογική ή συμπληρωματική εφαρμογή διατάξεων διαφορετικού νόμου.

Εξάλλου, ως προελέχθη, στα πλαίσια του νόμου 3156/2003 η εταιρεία που ανέλαβε με σύμβαση διαχείρισης τη διαχείριση και είσπραξη των απαιτήσεων, αποκτά την ιδιότητα του πληρεξουσίου της εταιρείας ειδικού σκοπού, υπό την έννοια των άρθρων 713 επ. ΑΚ και 211 επ. ΑΚ, ως προελέχθη, και όχι αυτή του μη δικαιούχου διαδίκου, με αποτέλεσμα η μεταξύ τους σύμβαση εντολής και παροχής πληρεξουσιότητας να μην μπορεί να τους απονείμει κατ'εξαίρεση νομιμοποίηση αυθαίρετα, μη υπάρχουσας ειδικής νομοθετικής ρύθμισης, άποψη που, άλλωστε, επικρατεί εδώ και έτη και σε επίπεδο θεωρίας και νομολογίας ως αναλύθηκε ως άνω, χωρίς ποτέ να αμφισβητηθεί, παρά μόνο μετά τη θέσπιση του Ν. 4354/2015.¹²²

Περαιτέρω, οι αυστηρές προϋποθέσεις που περιέχονται στον Ν. 4354/2015 (η υποχρέωση εξώδικης πρόσκλησης στον οφειλέτη πριν τη μεταβίβαση, η ειδική αδειοδότηση των εταιρειών, η εποπτεία τους από την ΤτΕ κ.λ.π.), σε αντίθεση με τον Ν. 3156/2003, τέθηκαν ακριβώς για την προστασία των οφειλετών λόγω της απονομής στις εταιρείες διαχείρισης της κατ'εξαίρεση νομιμοποίησης, οι οποίες, ωστόσο, με την αναλογική εφαρμογή της διάταξης του αρ. 2 παρ. 4 Ν. 4354/2015 στον Ν. 3156/2003 παραμερίζονται, κάτι που λειτουργεί σε βάρος των οφειλετών. Πράγματι, όπως ανέφερε εκτενώς και η μειοψηφία, κατ'ουσίαν είναι σαν να δημιουργείται ένα νέο νομικό κατασκεύασμα, δίδοντας τη δυνατότητα στα πιστωτικά ιδρύματα και στις εταιρείες διαχείρισης του Ν. 4354/2015 να απαλλαγούν από τις αυστηρές προϋποθέσεις που τάσσει ο νόμος και να απολαύσουν τη φορολογική ατέλεια του Ν. 3156/2003, διατηρώντας, ωστόσο, επιλεκτικά τη διάταξη περί απονομής σε αυτές της ιδιότητας του μη δικαιούχου διάδικοι, κάτι που ενδέχεται να πυροδοτήσει ανασφάλεια δικαίου.

¹²² Κώνστα, σχόλιο σε ΜονΕφΘες 494/2022, ΕλλΔικ 3/2022, 809.

Πάντως, η απόφαση, υπό αυτό το διατακτικό, προάγει και εξυπηρετεί τα συμφέροντα των τραπεζών, καθώς σε περίπτωση αντίθετης κρίσης, οι τράπεζες θα έπρεπε να εκκινήσουν από την αρχή τη διαδικασία μεταβίβασης σύμφωνα πλέον με τις προϋποθέσεις του Ν. 4354/2015, γεγονός που θα καθυστερούσε κατά κόρον την είσπραξη των απαιτήσεων, και κατ' επέκταση την εξυγίανση του τραπεζικού συστήματος και την ανέλιξη οικονομίας, ενώ θα έθετε εμπόδια και στην ορθή εκτέλεση του σχεδίου Ηρακλή.

Η λύση, βέβαια, του προβλήματος δεν είναι τόσο απλή. Ο πυρήνας του προβλήματος εντοπίζεται στα ίδια τα νομοθετήματα, και συγκεκριμένα όχι μόνο στο γεγονός ότι αυτά περιέχουν πληθώρα ασαφών διατάξεων¹²³, πολύ περισσότερο, διότι περιλαμβάνουν διατάξεις που έρχονται σε πλήρη αντίθεση με θεμελιώδεις αρχές του Δικαίου μας, και δη με την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Ορθότερη, κατά τη γνώμη μου, θα ήταν μια πλήρης αναθεώρηση του θεσμικού πλαισίου, με συγκεκριμένη πρόβλεψη για όλα τα νομικά προβλήματα που έχουν έρθει στο φως όλα αυτά τα έτη και δη, με κύριο προσανατολισμό, το προστατευτικό πλέγμα διατάξεων υπέρ των οφειλετών. Η απόφαση της Ολομέλειας και, δη υπό αυτή τη μορφή, δεν ήταν ικανή να επιλύσει αιτιολογημένα τα κενά του νομοθέτη, τα οποία όπως αποδείχθηκε είναι πολυδιάστατα, για αυτό, η λύση δεν έγκειται στην απλή ερμηνεία του

---

¹²³ Σύμφωνα με τον Τσολακίδη, το εν λόγω νομοθέτημα έχει χαρακτηριστεί ως «πρόχειρο», λόγω πολλών αρρυθμιστων ζητημάτων, ερμηνευτικών προβλημάτων των επιμέρους διατάξεων και της αδήριτης ανάγκης που προέκυψε για υποβολή του σε συνεχείς τροποποιήσεις, μη δυνάμενος ο νομοθέτης να καθιερώσει επιτυχώς ένα ολοκληρωμένο και ειδικό θεσμικό πλαίσιο για τη διαμόρφωση δευτερογενούς αγοράς. Ο ίδιος, επισημαίνει, ωστόσο, πως ο θεσμός αυτός εάν ήταν ολοκληρωμένος νομοθετικά, θα μπορούσε να επιλύσει το ζήτημα των κόκκινων δανείων ταχεία και αποτελεσματικά, σε συνδυασμό, ωστόσο, με το εργαλείο της δίκαιης σταθμίσεως των συμφερόντων των οφειλετών και δανειστών, όπου ο ερμηνευτής θα πρέπει να κρίνει *in concreto* την κάθε περίπτωση, αναζητώντας οικονομικά αποτελεσματικά και κοινωνικά εύλογες λύσεις, *Τσολακίδης*, 650-651. Εξάλλου ως μην λησμονείται, ότι νόμος 4354/2015 υπό την αρχική του μορφή ήταν ημιτελής και μη κατάλληλος να καλύψει τις ρυθμιστικές ανάγκες για τη διαμόρφωση μιας δευτερογενούς αγοράς, γι' αυτό άλλωστε τροποποιήθηκε πολλάκις και δη σε σύντομο χρονικό διάστημα, επιφέροντας μεγάλο εύρος τροποποιήσεις, οι οποίες με τη σειρά τους πυροδότησαν διάφορα ερμηνευτικά προβλήματα, *Τσολακίδης*, 643. Επί παραδείγματι, ο νόμος 4354/2015 τροποποιήθηκε πολλάκις, ενδεικτικά με τους νόμους 4389/2016, 4380/2016, 4393/2016, Ν. 4549/2018). Ο *Γιαννόπουλος*, επισημαίνει πως ο Ν. 4354/2015 δομείται από ένα ελλιπές δικονομικό πλαίσιο, το οποίο δεν θα μπορέσει να ανταποκριθεί στην ευρεία γκάμα υποθέσεων που καλείται να καλύψει, θεωρώντας επιτακτική ανάγκη τη νομοθετική παρέμβαση, καθώς η κάλυψη των ερμηνευτικών κενών από τη νομολογία εκτιμά ότι θα δημιουργήσει έντονη ανασφάλεια δικαίου, *Αρμ 2-3-/2019*, 263. Περαιτέρω, από τον εν λόγω νομοθέτημα ουδόλως προκύπτουν οι συνέπειες σε περίπτωση μη τήρησης των προϋποθέσεων, ήτοι αν επέρχεται σχετική ή απόλυτη ακυρότητα της μεταβίβασης, ή το εύρος και είδος των εποπτικών αρμοδιοτήτων της Τράπεζας της Ελλάδος, με αποτέλεσμα, πράγματι, ο νόμος να είναι ασαφής, *Καλέργης*, 1096.

νόμου δια της δικαστικής εξουσίας, αλλά στην ανάπλαση του θεσμικού πλαισίου, το οποίο πραγματοποιείται από τη μόνη αρμόδια, τη νομοθετική εξουσία.

Δ. Η ΕΠΟΧΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ

Μια νέα εποχή ξεκινάει μετά τη δημοσίευση της υπ' αριθμ.1/2023 απόφασης της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου, η οποία επέλυσε οριστικά ένα ζήτημα μεγάλου βεληνεκούς, υπερνικώντας ένα σημαντικό εμπόδιο που είχε θέσει η υπ' αριθμ. 822/2022 απόφαση του Αρείου Πάγου, αλλά και πληθώρα άλλων προγενέστερων αποφάσεων¹²⁴, δεδομένου ότι είχαν «παγώσει» πολλοί πλειστηριασμοί, λόγω αναγνώρισης της μη ύπαρξης κατ'εξαιρεση νομιμοποίησης στο πρόσωπο των επισπευδουσών εταιρειών.

Με αυτόν τον τρόπο, αναμφίβολα επιταχύνεται η είσπραξη των οφειλών, κυρίως με τη διαδικασία του πλειστηριασμού. Η αλήθεια είναι, πως η ιστορία έχει δείξει ότι οι εταιρείες διαχείρισης δεν είναι λάτρεις των εξωσυμβατικών διαδικασιών και των διαπραγματεύσεων, αλλά εν αντιθέσει, των πλειστηριασμών, κάτι που, κατά τη γνώμη μου, θα έπρεπε να αποτελεί την *ultima ratio*. Όπλα των εισπρακτικών επιχειρήσεων είναι η σταθερή και επίμονη όχληση του υπερήμερου πιστολήπτη, επισκέψεις κατ'οίκον, ψυχολογικός εξαναγκασμός πληρωμής, και διάφορα άλλα αθέμιτα μέσα, αδιαφορώντας πλήρως για τα δικαιώματα των οφειλετών, κάτι το οποίο δεν θα μπορούμε να συμβεί με τις τράπεζες ως διαχειρίστριες των δανείων, βάσει της υποχρέωσής τους, να τηρούν πρωτίστως τον Κώδικα Δεοντολογίας, να προβαίνουν πρωταρχικά σε ρυθμίσεις οφειλών, αλλά και να τηρούν μια σειρά από άλλες υποχρεώσεις προς προστασία των οφειλετών.

---

¹²⁴ Βλ. υποσημ. 107.

Στο κάτωθι διάγραμμα παρακολουθούμε την πορεία των πλειστηριασμών που επισπεύσθηκαν από τις τράπεζες και τις εταιρείες διαχείρισης, από το 2017 μέχρι και τον Μάιο 2023. Εύκολα παρατηρεί κάποιος, την εκθετική αύξηση των επισπευδόμενων πλειστηριασμών, από τότε που οι εισπρακτικές εταιρείες εισήλθαν στο προσκήνιο και ανέλαβαν τη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Οι τράπεζες, τα προηγούμενα χρόνια, προσπαθούσαν να επιδιώξουν την είσπραξη των οφειλών, μέσω διαφορών μέσων, πρωτίστως εξωσυμβατικών, ενώ οι διαχειρίστριες εταιρείες, ακολουθούν κυρίως τη αντίστροφη πορεία. Όπως παρατηρούμε, λοιπόν, το 2021, μετά το πέρας της πανδημίας, μέχρι και την άνοιξη του 2023, επισπεύσθηκαν περίπου 10.000 πλειστηριασμοί από τις εισπρακτικές εταιρείες.

Τα μεγέθη αναφέρονται στον συνολικό αριθμό των πλειστηριασμών που έχουν επισπεύσει τράπεζες και servicers, και όχι στη συνολική τους αξία.

Διάγραμμα 2: Πλειστηριασμοί δημοσιευμένοι στην πλατφόρμα eauction.gr από 10.2017 έως 5.2023

Πηγή: Eauction.gr

Ευκολά, λοιπόν, φανταζόμαστε πόσο ακόμη θα αυξηθούν οι επισπεύσεις πλειστηριασμών μετά τη δημοσίευση της απόφασης. Όμως, στο σημείο αυτό αναδύεται το ερώτημα, αν πράγματι η ολομέλεια βοήθησε με τον τρόπο της στη μείωση του ιδιωτικού χρέους ή αν αντίθετα, άθελα της, κατάφερε ακριβώς το αντίθετο. Συγκεκριμένα, το πρώτο τρίμηνο του 2023 η πλειοψηφία των πλειστηριασμών, ήτοι 8 στους 10, κηρύχθηκαν άγονοι. Αυτό σημαίνει ότι θα αρχίσει να μειώνεται η τιμή της πρώτης προσφοράς, με αποτέλεσμα να

πέσουν οι τιμές των ακινήτων, όταν η προσφορά υπερβαίνει κατά πολύ τη ζήτηση. Ταυτόχρονα, όσο καθυστερεί η είσπραξη των οφειλών, λόγω ματαίωσης των πλειστηριασμών ελλείπει πλειοδοτών, συμπαρασύρεται και η επιτυχία του σχεδίου Ηρακλή, καθώς οι εταιρείες διαχείρισης, δίχως εισπράξεις, αδυνατούν να αποπληρώσουν τις ομολογίες κατά τη λήξη τους, με αποτέλεσμα να οδηγηθούμε, εν τέλει, σε κατάπτωση των εγγυήσεων του Ελληνικού Δημοσίου, με ό,τι αυτό συνεπάγεται, όπως την επιβάρυνση του Έλληνα φορολογούμενου και την αύξηση του δημοσίου χρέους.

Ε. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η πανδημία COVID-19, βρήκε τη χώρα μας σε μια περίοδο οικονομικής ανθοφορίας, λίγο πριν βγούμε από το μνημόνιο και έχοντας κατορθώσει, για πρώτη φορά, να επιτύχουμε ύφεση των κόκκινων δανείων, μετά από πολλά συναπτά έτη συνεχούς ακμής. Ωστόσο, παρ'ότι τούτη η υγειονομική κρίση πάγωσε την οικονομία, δεν κατάθεσε να θέσει ισχυρά εμπόδια στην πολυετή προσπάθεια καταστολής αυτού του προβλήματος, λόγω της ψήφισης του σχεδίου Ηρακλή, την καταλληλότερη, θα λέγαμε, χρονική στιγμή. Το σχέδιο αυτό, δεν είχε ως αποτέλεσμα την άμεση και ολοσχερή αποπληρωμή των δανείων, αλλά τον απεγκλωβισμό τους από το χαρτοφυλάκιο των τραπεζών και τη διοχέτευσή τους στη δευτερογενή αγορά. Έτσι, τα πιστωτικά ιδρύματα απέκτησαν άμεση ρευστότητα, όντα σε θέση να κινήσουν εκ νέου την οικονομία, μέσω παροχής πιστώσεων σε επενδυτές και καταναλωτές.

Βέβαια, ας μην λησμονείται, ότι πέρα από το σχέδιο Ηρακλή, όλο αυτό το χρονικό διάστημα θεσμοθετήθηκαν διάφορα εργαλεία με στόχο τον περιορισμό των κόκκινων δανείων, όπως ο νέος εξωδικαστικός μηχανισμός και εν γένει, η πλήρης αναθεώρηση του πτωχευτικού δικαίου, τα οποία πράγματι συνετέλεσαν στον μετριασμό αυτού του δυσμενούς φαινομένου, σε μια περίοδο, μάλιστα, που την υγειονομική κρίση διαδέχτηκε η ενεργειακή κρίση, ένεκα του πολέμου στην Ουκρανία, ήτοι ένας ακόμη εχθρός που κλήθηκε να αντιμετωπίσει ο πλανήτης, η οποία με τη σειρά της, επέφερε αύξηση των τιμών και συνακόλουθη αύξηση των επιτοκίων.

Πράγματι, η χώρα μας κατάφερε να πολεμήσει τους ισχυρούς και πρωτόγνωρους για τις εποχές, εχθρούς, καταφέροντας για τα ισχύοντα δεδομένα να διοχετεύσει τις τράπεζες με ρευστότητα, πλην όμως, κατά τη γνώμη μου, όφειλε να εξοπλίσει τους οφειλέτες με πλείονα δικονομικά όπλα και εργαλεία διευθέτησης των οφειλών, διευρύνοντας ταυτόχρονα το προστατευτικό πλέγμα διατάξεων αυτών, το οποίο λόγω των συνεχών μεταβιβάσεων και τιτλοποιήσεων, τέθηκε σε ισχυρό κίνδυνο. Η αλήθεια είναι, πως στο βωμό της εξυγίανσης του τραπεζικού συστήματος θυσιάζονται θεμελιώδη δικαιώματα των οφειλετών, με κυριότερο την αυθαίρετη διασπορά προσωπικών δεδομένων, χωρίς την έγκρισή τους.

Η κυριότερη, κατά τη γνώμη μου, νομική εξέλιξη που έλαβε χώρα αυτό το διάστημα ήταν η οριστική επίλυση του ζητήματος της κατ'έξαιρηση νομιμοποίησης των εταιρειών του Ν. 4354/2015, όταν η μεταβίβαση των απαιτήσεων γίνεται υπό τις διατάξεις του Ν. 3456/2003. Η αλήθεια είναι πως, μια απόφαση υπέρ της νομιμοποίησης των εταιρειών διαχείρισης δεν σημαίνει αυτόματα ότι ανοίγει η οδός για διενέργεια πλειστηριασμών, απεκδύοντας τους οφειλέτες από κάθε μέτρο άμυνας, δεδομένου ότι ο οφειλέτης, σαφώς, χαίρει ακόμη νομικών, δικονομικών ή ουσιαστικής φύσεως, όπλων άμυνας, ωστόσο, το πρόβλημα, κατά τη γνώμη μου, έγκειται ότι ενδεχομένως οι εταιρείες διαχείρισης θα επιλέγουν απευθείας το εργαλείο του πλειστηριασμού για την άμεση και ολοσχερή είσπραξη των απαιτήσεων, χωρίς πρωτίτερα να γίνεται προσπάθεια εξωδικαστικής και συναινετικής ρύθμισης των οφειλών. Ας μην λησμονείται πως, στους χαλεπούς καιρούς που ζούμε, έχοντας η κοινωνία μας πληγεί ανεπανόρθωτα οικονομικά, από την υγειονομική και την ενεργειακή κρίση, οι οποίες οδήγησαν συνακόλουθα στην αύξηση των τιμών, των επιτοκίων και των εξόδων διαβίωσης, η απώλεια της περιουσίας και δη της πρώτης κατοικίας των οφειλετών θα προκαλέσει ανεπανόρθωτη βλάβη σε αυτούς, ενδεχομένως να οδηγήσει κάποιους και στα όρια της φτώχειας.

ΣΤ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ

- *Βενιέρης*, Τιτλοποίηση απαιτήσεων σύμφωνα με τον Ν. 3156/2003 υπό το πρίσμα και της διεθνούς πρακτικής, 2005, Εκδόσεις Σάκκουλα.
- *Γερμανός*, 1-946, σε ΑΚ Λεοντή Ι, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη.
- *Γεωργιάδης*, 1-946, σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ Ι, Εκδόσεις Σάκκουλα.
- *Γεωργιάδης*, 1-494, εις Απαλαγάκη -Σταματόπουλος ΚΠολΔ Ι, Εκδόσεις Νομική βιβλιοθήκη.
- *Γεωργιάδης*, Η μεταβίβαση των κόκκινων δανείων από τις τράπεζες και η προστασία των προσωπικών δεδομένων του δανειολήπτη, ΧρΙΔ ΙΗ/2018, 3-9.
- *Γιαννόπουλος*, Η εταιρεία διαχείρισης απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις ως μη δικαιούχος διάδικος στη διαγνωστική δίκη και στο στάδιο της αναγκαστικής εκτέλεσης. Κριτική επισκόπηση των ρυθμίσεων του Ν. 4354/2015 και de lege ferenda προτάσεις, Αρμ 3-4/2019, 233-264.
- *Καλέργης*, Προϋποθέσεις έγκυρης μεταβίβασης απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 4354/2015, ΔΕΕ8-9/2019, 1088-1096.
- *Καρακώστας*, 496-640 στον ΑΚ Καρακώστα ΙV, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη.
- *Κιτσάρας*, Η περαιτέρω μεταβίβαση απαιτήσεως από δάνεια και πιστώσεις, μετά την αρχική απόκτηση της από «εταιρεία αποκτήσεως» του ν. 4354/2015. Προϋποθέσεις και συνέπειες, ΧρΙΔ ΙΘ/2019, 303-311.
- *Κολοτούρος*, Δικονομική αρμοδιότης των εταιρειών διαχείρισης απαιτήσεως εκ δανείων και πιστώσεων, ΧρΙΔ ΙΘ/2019, 464-472.
- *Κολοτούρος*, Δικαιοπρακτική θεμελίωσις της νομιμοποίησης προς διεξαγωγήν της διαγνωστικής δίκης και διενέργειαν της αναγκαστικής εκτελέσεως, ΧρΙΔ Ε/2005, 396-410.
- *Κουλορίδας Α.* Η τιτλοποίηση απαιτήσεων ως μηχανισμός διαχείρισης και αναχρηματοδότησης επιχειρηματικών και στεγαστικών δανείων, ΔΕΕ8-9/2017, 1018-1032.

- *Κουλουριάνος*, Ο θεσμός της τιτλοποίησης απαιτήσεων ως μορφή χρηματοδότησης των επιχειρήσεων σύμφωνα με το ν. 3156/2003, ΧριΔ ΣΤ/2006, 181-189.
- *Κρητικός*, 496-740 στον ΑΚ Γεωργιάδη -Σταθόπουλου ΙΙ, εκδόσεις Σάκκουλα.
- *Κώνστα*, σχόλιο σε *ΜονΕφΘες* 494/2022, *ΕλλΔικ* 3/2022, 798- 809.
- *Μαγγίβας*, 496-740, στον ΑΚ Γεωργιάδη -Σταθόπουλου ΙΙΙ, εκδόσεις Σάκκουλα.
- *Περάκης*, Πτωχευτικό Δίκαιο, 4^η έκδοση, 2021, Εκδόσεις Νομική βιβλιοθήκη.
- *Πλεύρη*, Μη δικαιούχοι και μη υπόχρεοι διάδικοι στην πολιτική δίκη, 2014, Εκδόσεις Σάκκουλα.
- *Ρούσσης*, Το ειδικό δίκαιο της εκχώρησης απαιτήσεων, ΧριΔ ΙΣΤ/2016, 569-579.
- *Σγουρίδου*, στον Σκουρή, Ερμηνεία των Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, Εκδόσεις Σάκκουλα.
- *Τριάντος*, 287-495 στον ΑΚ Καρακώστα ΙΙΙ, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη.
- *Τσολακίδης*, Μεταβίβαση απαιτήσεων από μη εξυπηρετούμενα δάνεια, ΧριΔΔ 2016,641-651.
- *Χριστοπούλου*, Η νομιμοποίηση ως διαδικαστική προϋπόθεση της δίκης και η δικαιοπρακτική θεμελίωση, ΕφΑΔ 6/2011, 624-367.
- *Ψυχομάνης*, Εμπορικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, 2018, εκδόσεις Σάκκουλα.
- *Ψυχομάνης*, Η προβληματική των κόκκινων δανείων, ΔΕΕ 11/2016, 1326-1333.
- *Ψυχομάνης*, Πτωχευτικό Δίκαιο, Ι' έκδοση, 2022, εκδόσεις Σάκκουλα.
- *Ψυχομάνης*, Τιτλοποίηση επιχειρηματικών απαιτήσεων, Ένας νέος, νομικά και οικονομικά προβληματικός θεσμός, ΔΕΕ 3/2004,262-265

Διαδικτυακές πύλες

- [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651351/IPOL_BRI\(2020\)651351_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651351/IPOL_BRI(2020)651351_EN.pdf)

- <https://www.worldgovernmentbonds.com/credit-rating>
- [https://www.euro2day.gr/news/economy/article/2178730/hraklhs-doro-
apo-eurostat-gia-kratikes-eggyhseis-k.html](https://www.euro2day.gr/news/economy/article/2178730/hraklhs-doro-
apo-eurostat-gia-kratikes-eggyhseis-k.html)
- [https://www.euro2day.gr/news/economy/article/2178730/hraklhs-doro-
apo-eurostat-gia-kratikes-eggyhseis-k.html](https://www.euro2day.gr/news/economy/article/2178730/hraklhs-doro-
apo-eurostat-gia-kratikes-eggyhseis-k.html)
- [https://www.agrotypos.gr/chrima/trapezes-alla-chrimatodotika-
mesa/allages-epitokion-se-rythmiseis-ofeilon-exodikastikou](https://www.agrotypos.gr/chrima/trapezes-alla-chrimatodotika-
mesa/allages-epitokion-se-rythmiseis-ofeilon-exodikastikou)
- [https://www.ot.gr/2023/12/05/oikonomia/eksodikastikos-mixanismos-
istoriko-ypsilo-neon-aitiseon-kai-ton-noemvrio/](https://www.ot.gr/2023/12/05/oikonomia/eksodikastikos-mixanismos-
istoriko-ypsilo-neon-aitiseon-kai-ton-noemvrio/)
- www.eauction.gr